

LESPAKKET NEDERLANDS SLAVERNIJ- VERLEDEN & RACISME

- ▶ Werkbladen
- ▶ Bronnenblad
- ▶ Keuzeopdrachten
- ▶ Begrippenlijst

KENNISMAKEN EN
INTRODUCTIE OP
RACISME 04 – 06

HET CONTINENT
AFRIKA 07 – 13

SURINAME EN
CURAÇAO 14 – 22

INDONESIË 23 – 29

ZUID-AFRIKA: KAAP
DE GOEDE HOOP 30 – 36

TERUG NAAR HET
HEDEN. EN NU? 37 – 41

KENNISMAKEN EN INTRODUCTIE OP RACISME

HET CONTINENT

AFRIKA

SURINAME EN

CURAÇAO

INDONESIË

ZUID-AFRIKA: KAAP

DE GOEDE HOOP

TERUG NAAR HET

HEDEN. EN NU?

BRONNENBLAD 1

HET BEGIN VAN RACISME

De 18de eeuw (1700-1800) wordt in Europa ook wel de tijd van de **Verlichting** genoemd. Europese wetenschappers gingen de natuur beschrijven en verklaren. Alle dieren en planten kregen een Latijnse naam en ze werden ingedeeld in families, soorten en rassen. Het idee ontstond dat ook mensen in rassen konden worden ingedeeld. De Europese wetenschappers van de 18de eeuw vonden dat de witte Europeanen '**superieur**' oftewel beter waren dan alle andere mensen op de wereld. Dat idee werd ook gebruikt om slavernij goed te praten. Zwarte mensen werden door witte Europeanen gezien als dom en lui. Dit was het begin van racisme: het idee dat niet-witte mensen '**inferieur**' zijn, minderwaardig aan witte mensen.

David Hume was een Schots filosoof die leefde van 1711 tot 1776. Hij zei bijvoorbeeld: 'Ik wantrouw zwarte mensen, net als alle andere mensensoorten die van nature inferieur zijn aan de witten.' Carl Linnaeus was een arts en plantkundige en leefde van 1707 tot 1778. Hij deelde in zijn klassensysteem de mens op in vier rassen. Daarbij zette hij de 'witte Europeanen' bovenaan de lijst en de 'Zwarte Afrikanen' helemaal onderaan. Inmiddels is door DNA-onderzoek bekend dat er helemaal geen verschillende mensenrassen bestaan: er is maar één menselijk ras.

PROTESTEN TEGEN RACISME IN NEDERLAND

Racisme bestaat nog steeds, ook bij ons in Nederland. Er zijn in ons land altijd al protesten en verzet geweest tegen racisme, van individuen en van groepen. Er zijn in de recente geschiedenis drie momenten van anti-racistisch verzet die grotere protestbewegingen voortbrachten, die 'golven' genoemd worden. De eerste golf vond plaats vanaf 1983, toen Kerwin (Lucas) Duinmeijer, een Nederlandse tiener met Curaçaose roots, overleed door een racistische moord. Dit leidde in Nederland uiteindelijk tot het oprichten van **antidiscriminatiebureaus**, plekken waar je discriminatie kan melden.

De tweede grote golf werd in 2011 in gang gezet toen Jerry Afriyie, Raul Balai en Quinsy Gario de 'Zwarte Piet is Racisme'-campagne lanceerden. Jerry Afriyie en Quinsy Gario werden toen met geweld onterecht gearresteerd door de politie tijdens een vreedzaam protest bij de Sinterklaasintocht in Dordrecht. De jaren daarna vonden er diverse protesten en campagnes plaats tegen Zwarte Piet en racisme in Nederland.

De derde golf was in 2020. Toen gingen meer dan 60.000 mensen de straat op om te protesteren tegen politiegeweld en institutioneel racisme in Nederland. Dit was naar aanleiding van de politiemoord op de Amerikaan George Floyd en andere Zwarte mensen. Overal ter wereld riepen mensen 'Black Lives Matter', 'Zwarte levens tellen ook!' Hierna werd door de regering voor het eerst in de geschiedenis erkend dat Nederland een racismeprobleem heeft en kwam er een **Nationaal Coördinator tegen Discriminatie en Racisme**.

Bekijk deze filmpjes.

Filmpje 1: Hoe zit het nou met dat zwarte IQ? - de Volkskrant
<https://youtu.be/pnx7XSLpa5s>

Filmpje 2: Waarom ook Nederlanders de straat op gaan tegen racisme - NOS Stories

<https://youtu.be/Fik0BMBIAx8>

Links: Carl Linnaeus, door: Alexander Roslin (1775); Rechts: David Hume, door: Allan Ramsay (1766)

Uit: Dictionnaire pittoresque d'histoire naturelle, F.-E. Guérin-Méneville (1838)

Het Black Lives Matter-protest op 1 juni 2020 op de Dam in Amsterdam', foto: Luciano de Boterman

NOAH'S WEETJES ...RACISME IS VERBODEN

1

Volgens artikel 1 van de Grondwet is iedereen gelijk en moeten we iedereen gelijk behandelen. Discriminatie is verboden.

2

Er zijn speciale kinderrechten. Een van de rechten is dat je als kind niet gediscrimineerd mag worden, ook niet vanwege hoe je eruit ziet. De regering moet er alles aan doen om ervoor te zorgen dat je als kind krijgt waar je recht op hebt.

3

Wist je dat er verschillende organisaties zijn die kinderen helpen als ze bijvoorbeeld met racisme te maken krijgen? Bijvoorbeeld de Kindertelefoon, de Kinderombudsman of kinderrechten.nu.

4

In 1965 namen de Verenigde Naties een verdrag aan tegen discriminatie op basis van huidskleur. Elk land dat lid is van de VN moet om de twee jaar laten zien wat ze daartegen doen in hun land.

5

De Verenigde Naties en de Kinderombudsman hebben de Nederlandse regering het advies gegeven Zwarte Piet aan te passen omdat Zwarte kinderen ermee worden gepest en gediscrimineerd. En omdat kinderen zich verdrietig voelen omdat het een negatief beeld geeft van Zwarte mensen.

6

Links:

- ▶ www.dekinderombudsman.nl
- ▶ www.kinderrechten.nl
- ▶ www.kindertelefoon.nl
- ▶ www.kinderrechten.nu

KENNISMAKEN EN
INTRODUCTIE OP
RACISME
HET CONTINENT
AFRIKA
SURINAME EN
CURAÇAO
INDONESIË
ZUID-AFRIKA: KAAP
DE GOEDE HOOP
TERUG NAAR HET
HEDEN. EN NU?

BRONNENBLAD 2

AFRIKA VOOR DE TRANS-ATLANTISCHE SLAVERNIJ

Afrika is het op twee na grootste continent met een rijke geschiedenis en een grote invloed op de rest van de wereld. Het continent heeft veel oude beschavingen voortgebracht, zoals het oude Egypte en Groot-Zimbabwe. Mensen van Afrikaanse afkomst komen uit oude, rijke en diverse culturen die op vele gebieden een schat aan technologieën hebben ontwikkeld. Voordat de Europeanen ernaartoe gingen waren er ambachtslieden, geleerden, gebedshuizen, dichters en wetenschappers en er werd volop handel gedreven.

Vaak wordt de bijdrage van Afrika aan de wereldgeschiedenis onderschat of zelfs genegeerd, maar het is belangrijk om de historische invloed en bijdrage van Afrika aan de wereld te kennen. Zo begrijpen we de menselijke geschiedenis beter.

Bronzen beeld van een zittende figuur, uit Nigeria (13e of 14e eeuw)

Bouwkunst en techniek

Verschillende Afrikaanse samenlevingen uit het verleden creëerden indrukwekkende bouwwerken. Bekend zijn de piramides in Egypte en Sudan, uit het koninkrijk Kush. In de 12e eeuw waren er honderden grote steden in Zimbabwe en Mozambique. Groot-Zimbabwe was een Afrikaans handelsimperium dat van de 11e tot de 15e eeuw na Christus een groot deel van de Oost-Afrikaanse kust beheerste. De steden hadden kasteelachtige gebouwen met kamers voor specifieke taken, zoals ijzersmeden. In de 13e eeuw telde het rijk Mali indrukwekkende steden, waaronder Timboektoe, met grote paleizen, moskeeën, bibliotheken en universiteiten. Eeuwenlang was dit een centrum van cultuur, kennis en (islamitisch) onderwijs.

Wiskunde

De Egyptenaren gebruikten papyrusrollen (bladeren van de papyrus-plant) om hun berekeningen en formules op te schrijven, vele duizen-

den jaren geleden. De Egyptische leerboeken gingen bijvoorbeeld over het delen en vermenigvuldigen van breuken en formules om de oppervlakte en het volume van vormen te berekenen.

Het in Swaziland gevonden Lebombo-bot en het Ishango-bot, genoemd naar de vindplaats Ishango in Congo, zijn de twee oudste wiskundige voorwerpen van de wereld. Het Lebombo-bot is ongeveer 33.000 jaar oud; het Ishango-bot 22.000 jaar. De botjes hebben inkervingen die in bepaalde patronen zijn aangebracht, wat wijst op een vorm van rekenen.

Geneeskunde

De oorsprong van de geneeskunde is terug te voeren tot Afrika, hoewel op verschillende continenten bijzondere geneeskundige ontwikkelingen zijn gemaakt in de (verre) geschiedenis. In Egypte werd voor het eerst de praktijk ontwikkeld van specialisten die symptomen onderzoeken en ziekten behandelen door middel van operaties of medicijnen. Egypte was ook de eerste plaats waar medische scholen werden opgericht, zoals de Tempel van Saïs. Afrikaanse geneeskundigen en wetenschappers hebben ook belangrijke bijdragen geleverd aan de ontwikkeling van kruidengeneeskunde en medische behandelingen. Veel behandelingen die wij vandaag de dag gebruiken, werden eerder toegepast door verschillende oude volkeren in heel Afrika. En veel groepen in West-Afrika konden gebroken botten zetten.

Sterrenkunde

Verschillende oude Afrikaanse culturen brachten ontdekkingen in de sterrenkunde (ook wel 'astronomie') voort, die nog steeds gebruikt worden. De Egyptenaren brachten de beweging van de zon en de sterrenbeelden en de maan in kaart. De Dogon (een volk in Mali) verzamelden heel veel informatie over astronomische waarnemingen. Zij staan bekend om hun kennis over het Sirius-stelsel, de helderste ster aan de hemel. Hun kennis was zo geavanceerd dat wetenschappers nu nog steeds niet begrijpen hoe ze hun ontdekkingen hebben gedaan.

Metaalbewerking en gereedschap

In het oude Afrika werd veel vooruitgang geboekt op het gebied van ijzerbewerking en het maken van gereedschappen. Bijvoorbeeld stoommachines, beitels en zagen, koperen en ijzeren gereedschap en wapens, spijkers, en bronzen wapens en kunst. De Afrikaanse ijzertijd wordt aangeduid tussen ongeveer 200 v. Chr. en 1000 n. Chr.

Kunst en Muziek

Afrika heeft een grote bijdrage geleverd aan de kunst en muziekwereld. De traditionele Afrikaanse kunst, met bijzondere en veelkleurige beeldhouwwerken, maskers en textiel, heeft grote invloed gehad op de moderne kunst, ook in het Westen. Afrika heeft ook een grote invloed gehad op de muziekwereld. Het continent heeft diverse muziekstijlen voortgebracht. Muziekstijlen zoals jazz, blues, reggae, zouk en afrobeat vinden hun roots in Afrika.

Religie

Religieuze en spirituele overtuigingen van Afrikaanse volkeren bestonden al duizenden jaren vóór de christelijke en islamitische kolonisatie van Afrika. Inheemse Afrikaanse religies zijn gevarieerd en meestal gebaseerd op de plaats waar iemand vandaan kwam in Afrika.

De Yoruba-religie is bijvoorbeeld gecentreerd in het zuidwesten van Nigeria, de Zulu-religie in zuidelijk Afrika en de Igbo-religie in het zuidoosten van Nigeria. In veel religies in Afrika spelen de voorouders een belangrijke rol naast God. Zo kunnen de voorouders advies geven en geluk brengen, maar ze kunnen ook straffen als de levenden slecht doen.

BRONNENBLAD 2

Portret van Cristophe le More, door: Jan Jansz Mostaert (ca. 1525)

Contact

Al in de Romeinse tijd (500 v.Chr. - 500 n.Chr.) waren er contacten tussen Afrika, Europa en de rest van de wereld. Er woonden Afrikanen in het Romeinse Rijk en ze werkten ook in het Romeinse leger. In Europa waren in de Middeleeuwen (500 - 1500) producten uit Afrika te koop zoals goud, ivoor, wierook en specerijen.

Dit beeld werd rond het jaar 1300 gemaakt in het koninkrijk Ife, in wat nu Nigeria is. De grondstof koper, waarmee het werd gemaakt, kwam waarschijnlijk uit Frankrijk: een voorbeeld van het contact tussen Afrika en Europa in de Middeleeuwen.

In de Middeleeuwen werden er verschillende Zwarte mensen geëerd in religieuze verhalen en in de kunst. Zo was er het verhaal van de Drie Koningen die de baby Jezus bezochten in Bethlehem. Een van drie koningen, Caspar, werd afgebeeld als een Zwarte man. Hij was de jongste en rijkste van de drie. Hier zie je deze Caspar op een schilderij van Jeroen Bosch uit ongeveer 1495. In dezelfde tijd werd de Christelijke heilige Mauritius populair in Europa. Hij was een soldaat uit Egypte die werkte voor het Romeinse leger. Hier zie je hem afgebeeld door de Duitse schilder Lucas Cranach de Oudere, rond 1520.

Nast deze schilderijen van Zwarte mensen uit religieuze verhalen is er ook een schilderij bekend van Christophe le More, geschilderd door de Haarlemse schilder Jan Mostaert in ongeveer 1525. Christophe le More was de lijfwacht van Karel V en verdiende daarmee veel geld.

Detail van koning Balthasar, op De aanbedding der koningen, door: Jeroen Bosch (1494)

BRONNENBLAD 2

De aanbidding der koningen, door: Jeroen Bosch (1494)

BRONNENBLAD 2

AFRIKA TIJDENS DE TRANS-ATLANTISCHE SLAVENHANDEL

In de 15de eeuw voeren de Portugezen naar de westkust van Afrika. Daar voerden ze oorlog en namen ze mensen gevangen die ze in Portugal als tot **slaafgemaakten** verkochten. Later kochten ze van Afrikaanse koningen in Afrika **krijgsgevangenen**, mensen die tijdens een oorlog gevangen zijn genomen.

De Portugezen en de Spanjaarden hadden in Zuid-Amerika gebieden veroverd. Zij maakten, net zoals andere Europeanen later, van deze gebieden **kolonies** (bezet handelsgebied). Met de producten die van de kolonies kwamen verdienden de Europeanen veel geld. De Portugezen waren de eerste Europeanen die Afrikanen naar Zuid-Amerika vervoerden op schepen over de Atlantische Oceaan. Dit was het begin van de trans-Atlantische slavernij en slavenhandel. De gevangengenomen of gekochte Afrikanen werden in Zuid-Amerika verkocht en moesten als slaven werken op **plantages**, in mijnen en in huizen van **plantagehouders**. Net als de **Inheemse volkeren** voor hen.

Vanaf de 17de eeuw deden ook Engeland, Frankrijk, Denemarken en Nederland volop mee aan deze handel in mensen. Nederland was tussen 1650 en 1675 de grootste **handelaar** (koper en verkoper) in slaafgemaakten tussen West-Afrika en Zuid-Amerikaanse plantages. In de 18de eeuw voerde een aantal Afrikaanse vorsten oorlog om mensen gevangen te nemen om aan de Europese slavenhandelaren te verkopen. De gevangenen die tot slaaf werden gemaakt werden door de Europeanen gekocht met producten zoals wapens, stof, alcohol of kaurischelpen. Kaurischelpen waren toen vormen van betalingsmiddelen, een soort geld. De kaurischelpen hadden de Europeanen meegenomen uit Azië).

De trans-Atlantische slavenhandel vond plaats in een tijd dat veel Afrikaanse volken met elkaar in oorlog waren. Ze hadden gevangenen die gemakkelijk aan handelaren konden worden verkocht in ruil voor wapens. Slavernij kwam al voor in Afrika voordat de Europeanen begonnen met de trans-Atlantische slavenhandel. Dit was echter een andere soort slavernij dan de trans-Atlantische slavenhandel en slavernij in Zuid- en Noord-Amerika. In Afrika hadden de slaafgemaakten bepaalde rechten en hun nakomelingen waren niet automatisch slaven. Velen kwamen later weer vrij en werden weer onderdeel van de samenleving. Bij de trans-Atlantische slavernij waren tot slaafgemaakten wettelijk bezit van hun eigenaar. Zodra je een slaafgemaakte was, waren al jouw nakomelingen tot in het oneindige ook slaafgemaakten. Hoewel Afrikanen mensen als slaven hebben verkocht, hadden zij geen idee van de wreedheid van de slavernij aan de andere kant van de oceaan.

De kerk steunde de slavenhandel van de Europeanen en de slavernij. De paus, de leider van de Rooms-Katholieke Kerk, zei dat het geen probleem was om Afrikaanse mensen tot slaaf te maken. De meeste Afrikanen geloofden namelijk niet in de christelijke god, zij hadden hun eigen geloof en eigen goden, en waren hierdoor volgens de paus 'vijanden van Jezus Christus.' Er werd ook in de Bijbel gezocht naar verhalen die de slavernij van Zwarte mensen goedpraatten.

Slaafgemaakten kwamen uit verschillende gebieden in voornamelijk West-Afrika, gebieden die nu deel uitmaken van de landen Guinee, Angola, Kameroen, Nigeria, Togo, Benin, Ivoorkust, Burkina Faso en Ghana.

Het gebied dat nu Ghana is, was belangrijk in de slavenhandel. Daar hadden de Portugezen in 1482 een fort gebouwd, Fort Sao Jorge da Mina. In 1637 veroverde het Nederlandse bedrijf de **West-Indische**

Compagnie, de WIC, het fort. Vanaf toen werd het fort Elmina genoemd. De WIC had slaafgemaakten nodig om in het gekoloniseerde Recife (gebied in het noordoosten van Brazilië) te werken op suikerrietplantages. Johan Maurits van Nassau (bekend van het Mauritshuis in Den Haag) was daar de **gouverneur-generaal** (de hoogste baas). Hij was de baas voor de WIC in de eerste kolonie van Nederland in Amerika.

Fort Elmina werd het centrum van de slavenhandel voor de WIC. Degekochte en geroofde gevangenen werden in het fort opgesloten, totdat er genoeg mensen waren om een schip te vullen. Dan werden zij vanuit Fort Elmina verscheept naar de koloniën in Zuid-Amerika om daar verkocht te worden aan onder andere plantagehouders.

Door de trans-Atlantische slavenhandel werden miljoenen Afrikanen tot slaaf gemaakt en over de oceaan vervoerd om op plantages en andere plekken verplicht te werken, zodat de Europeanen er heel veel geld aan konden verdienen. Er werd door sommige landen heel veel geld verdiend, ten koste van de levens en mensenrechten van Zwarte mensen, Inheemsen en andere volkeren.

Voor extra informatie kun je onderstaande filmpjes kijken:

Filmpje 1: De WIC en de slavenhandel - Achter de dijken (Schooltv) <https://schooltv.nl/video/achter-de-dijken-in-de-klas-de-wic-en-de-slavenhandel/#q=slavernij>

Filmpje 2: Ghana migratie/slavernij - Het Klokhuis (Schooltv) <https://schooltv.nl/video/het-klokhuis-canon-ghana-migratieslavernij/#q=slavenhandel>

NA DE SLAVENHANDEL EN SLAVERNIJ

AFRIKA IN HET ALGEMEEN

In de 19e eeuw breidden de Europeanen, toen de slavenhandel nog maar kort was afgeschaft, hun macht op het continent steeds verder uit. Afrika werd door Europa gekoloniseerd. Het waren vooral Engeland en Frankrijk die het continent onder elkaar verdeelden, maar ook België, Spanje, Italië, Portugal en Duitsland deden daaraan mee. In 1884 werd de Koloniale Conferentie van Berlijn gehouden, hier werd Afrika verdeeld onder de Europese landen.

Landsgrenzen

De Europeanen hadden landsgrenzen dwars door Afrika getekend, daardoor waren sommige volken ineens gescheiden door landsgrenzen, op andere plekken moesten verschillende volken gedwongen samenleven in één land. In veel landen hadden zij niet dezelfde cultuur, spraken zij elkaars taal niet en begrepen zij elkaar niet goed.

Hierdoor werd het voor de Afrikanen moeilijker gemaakt om samen in verzet te komen. Lange tijd bleven Europeanen de grondstoffen (denk aan olie, diamanten of rubber) vanuit het continent weghalen om hun eigen landen op te bouwen.

Eerste- en Tweede Wereldoorlog

In de Eerste Wereldoorlog werd in Afrika gevochten tussen Duitsland aan de ene kant en Frankrijk en Engeland aan de andere kant. Er vochten meer dan een miljoen Afrikaanse soldaten - vaak gedwongen - mee in de Europese legers in Afrika, maar ook in Europa. Na de Eerste Wereldoorlog gingen de Europese landen verder met het halen van grondstoffen uit hun Afrikaanse koloniën en kwamen er ook plantages voor cacao en palmolie. Tijdens de Tweede Wereldoorlog nam het verzet tegen de Europese overheersing van Afrika toe. Egypte had in 1922 de onafhankelijkheid al uitgeroepen en in 1957 was Ghana het eerste Afrikaanse land dat na de Tweede Wereldoorlog onafhankelijk werd. In 1977 was Djibouti het laatste land in Afrika dat onafhankelijk werd.

BRONNENBLAD 2

van de Europese kolonisator. Dit proces, waarin Afrikaanse landen zich losmaken van Europese landen en kolonialisme, noemen we dekolonisatie.

Vluchtelingen en migranten uit Afrika

De Afrikaanse landen waren toen officieel vrij, maar echt onafhankelijk waren ze nog niet. Europese regeringen en bedrijven waren vooral geïnteresseerd in grondstoffen, goedkope arbeid en plantageproducten. Dit ging ten koste van de oorspronkelijke bewoners: grote delen van Afrika liepen een achterstand op en ontstonden in veel gebieden conflicten en oorlogen. Nu vluchten veel jonge mensen uit Afrika, bijvoorbeeld naar Europa en Nederland, omdat hun landen niet voldoende opgebouwd zijn of om gevaar of armoede te ontvluchten. Deze mensen zoeken als oorlogsvluchtelingen, asielzoekers en migranten een betere toekomst voor zichzelf, hun gezinnen en hun families. Maar zij krijgen net als hun voorouders te maken met geweld, racisme en uitsluiting.

The Year of Return

Er wonen in Afrika veel jonge mensen die studeren, goed geïnformeerd zijn en een toekomst opbouwen op het continent. Zij laten zich niet tegenhouden door oude stereotypen en vooroordelen over Afrika en de mensen die er wonen. Zij zijn trots op wie ze zijn. In 2019 lanceerde Ghana onder leiding van de Ghanese president Nana Akufo-Addo 'The Year of Return', 'het jaar van terugkeer'. Het was toen 400 jaar geleden dat in 1619 in de Amerikaanse kolonie Jamestown (Virginia), de eerste tot slaaf gemaakte Afrikanen aankwamen. Dit moment werd aangegrepen om Afrikanen uit de diaspora-gemeenschap (zwarte mensen buiten Afrika) aan te moedigen terug te keren naar het continent van hun voorouders, om daar te wonen en te investeren in het land en het continent.

GHANA

In 1872 verkochten de Nederlanders Fort Elmina aan de Engelsen. De Nederlanders verkochten het fort omdat het onderhoud te veel geld kostte. Het werd sinds de afschaffing van slavenhandel niet meer gebruikt. De Engelsen maakten, nadat ze het fort in 1872 overnamen, van de kuststreek in Ghana een kolonie met de naam Gold Coast (Goudkust), omdat er naast andere grondstoffen veel goud te vinden was. Daarna voerden de Engelsen oorlog tegen het Ashanti-koninkrijk in het binnenland van Ghana en veroverden ze grote delen van het land, ondanks moedig verzet van onder anderen Yaa Asantewaa, de koningin-moeder van het Ashanti-rijk, die als een van de grootste vrouwelijke verzetsstrijders van Afrika geldt. Na de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) kregen de Engelsen ook een deel van de Duitse kolonie Togo, zij noemden hun nieuwe kolonie Brits Togo.

Standbeeld van Yaa Asantewaa bij het Yaa Asantewaa-museum in Ejisu, Ghana

Op 6 maart 1957 kwam er na verzet van het volk onder leiding van Kwame Nkrumah een einde aan de kolonisatie. De Goudkust en Brits Togo werden onafhankelijk en vormden samen het land Ghana. Ghana was het eerste Zwarte land in Afrika dat onafhankelijk werd. In 1960 werd het land een republiek en Kwame Nkrumah werd de eerste minister-president en later president.

In 1979 kreeg Fort Elmina de status van werelderfgoed en in 1996 werd het een museum. In Ghana zijn nog steeds een Nederlandse begraafplaats en een Nederlandse wijk te vinden en sommige Ghanezen hebben Nederlandse achternamen, zoals Van Dyk, Vroom, Pels, Welsing, Last en Bartels.

Rond 1970 gingen veel Ghanezen weg uit hun land omdat het economisch slecht ging. Er was werkloosheid en armoede. Een klein deel van die Ghanezen kwam naar Nederland. Vanaf de jaren tachtig en negentig emigreerde een tweede groep Ghanezen, onder andere naar Engeland en Nederland. Er wonen nu ongeveer 27.000 Ghanezen in Nederland.

De oude Nederlandse begraafplaats in Elmina, foto: Mark Moxon (foto: 2003)

FAFA'S WEETJES ...VERSPREIDEN VAN CULTUUR

1

Veel muziek waar je naar luistert heeft zijn oorsprong in Afrika. Zoals hiphop, soul, rock, jazz, disco en funk.

2

De kleurrijke nationale klederdracht van Ghana is gemaakt van handgeweven stof en heet Kente. Het is vooral bekend als de inheemse klederdracht van de etnische groep Akan van Ghana, die de grondleggers zijn van de Akan-taal.

3

Ghana heeft een ruimtevaartprogramma: het lanceerde de satelliet 'GhanaSat-1'. Het programma werd met succes ontwikkeld door studenten van de All Nations University in Koforidua. Zij hebben de satelliet in 2017 vanaf het internationale ruimtestation in een baan om de aarde gestuurd.

4

Vlisco is een bekende stof met prints uit West-Afrika. Er staat vaak 'Dutch wax' op, omdat het bedrijf Vlisco origineel Nederlands is. In de 19e eeuw wilde het bedrijf batik stoffen maken zoals in voormalig Nederlands Indië. Daar wilden mensen het niet kopen, maar in West-Afrika werd het wel goed verkocht.

5

Zwarte mensen doen soms DNA-onderzoek om te ontdekken uit welk gebied in Afrika hun voorouders komen.

6

Bepaalde Surinaamse en Caribische gerechten, zoals pindasoep en okrasoep, komen oorspronkelijk uit Afrikaanse landen. Slaafgemaakten en hun nakomelingen maakten er hun eigen versies van.

7

Tot slaafgemaakte Afrikaanse vrouwen verstopten rijst of andere zaden door ze in hun haar te vlechten en namen die zo mee van Afrika naar Amerika. Daar konden ze de zaden planten.

De Arabische slavernij

Zwarte Afrikanen hebben ook geleden onder de Arabische slavenhandel. Ruim 700 jaar lang (van de 7de tot de 20ste eeuw) werden miljoenen Zwarte Afrikanen tot slaaf gemaakt in Arabische landen. Jongens en meisjes werden gevangen genomen en verkocht op slavenmarkten in Noord-Afrika. Jongens werden gedwongen om fysiek zwaar werk te doen of moesten dienen in legers. Meisjes werden gedwongen te werken als dienstmeisjes of als seksslavinnen. Tijdens de Arabische slavernij werden veel Zwarte Afrikanen moslim, zoals tijdens de trans-Atlantische slavernij Zwarte mensen Christen werden.

**KENNISMAKEN EN
INTRODUCTIE OP
RACISME
HET CONTINENT
AFRIKA**

**SURINAME EN
CURAÇAO
INDONESIË**

**ZUID-AFRIKA: KAAP
DE GOEDE HOOP
TERUG NAAR HET
HEDEN. EN NU?**

BRONNENBLAD 3

De routes van de trans-Atlantische driehoekshandel

DE DRIEHOEKSHANDEL

De handel in slaafgemaakte Afrikanen duurde 300 jaar, van de 16de tot en met de 19de eeuw. Europeanen zeilden naar de westkust van Afrika met schepen vol textiel, drank en wapens. Met die goederen kochten ze gevangengenomen Afrikaanse mannen, vrouwen en kinderen die ze vervolgens per schip meenamen naar gebieden als Suriname en Curaçao. Daar werden de slaafgemaakten verkocht. Daarna voeren de Europeanen terug naar Europa met suiker, katoen, koffie, tabak en cacao die in die gebieden waren verbouwd. We noemen dit de trans-Atlantische **driehoekshandel**.

Via deze route vervoerden Nederlanders ruim 600.000 Afrikaanse mannen, vrouwen en kinderen naar de plantages waar ze voor de rest van hun leven als slaafgemaakte moesten werken om suikerriet, koffie, cacao en tabak te verbouwen voor Nederlandse handelaren.

DE REIS

In Fort Elmina zaten de gevangen Afrikanen opgesloten totdat er genoeg mensen waren om het schip te vullen. De gevangenen in het fort hadden geen idee dat zij de oceaan over zouden varen en nooit meer terug zouden keren naar Afrika. De Afrikanen die tot slaaf werden gemaakt kwamen uit verschillende gebieden in Afrika. Daardoor spraken de gevangenen in het fort en op de schepen vaak elkaars taal niet.

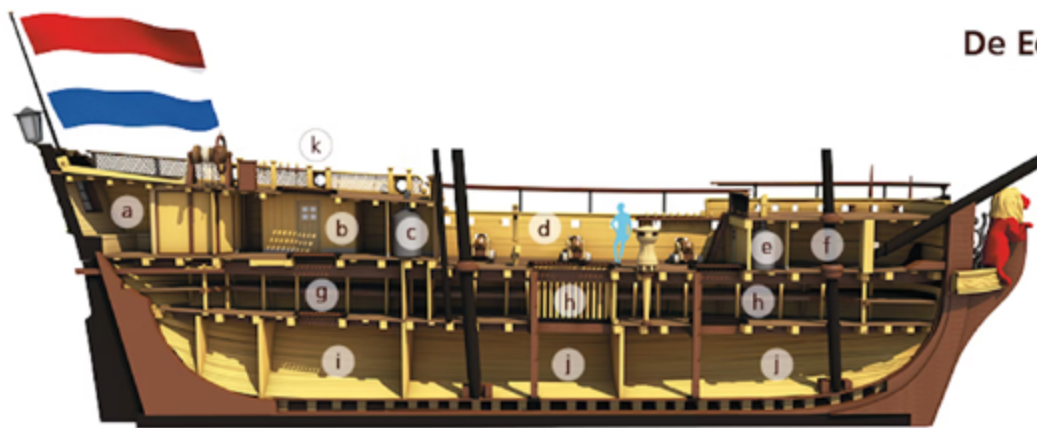
De gevangengenomen Afrikanen werden gezien en behandeld als producten en niet als mensen. Zij kregen net zoals dieren een brandmerk om duidelijk te maken dat ze bijvoorbeeld bezit waren van de WIC. De Europeanen wilden met hun menselijke handelswaar zoveel mogelijk winst maken.

De schepen die de slaafgemaakten vervoerden waren omgebouwde vrachtschepen waarin extra ruimte was gemaakt om meer mensen te kunnen vervoeren. Er konden maximaal 600 slaafgemaakten op een schip. Zij werden aan elkaar vastgeketend en moesten waar ze lagen hun behoeften doen. Daardoor braken vaak ziekten uit. Eens in de zoveel tijd moesten de slaafgemaakten het dek op om te dansen zodat hun lichaam gezond genoeg bleef. De bedoeling was namelijk dat er zo veel mogelijk slaafgemaakten aankwamen aan de andere kant van de oceaan om er veel geld aan te verdienen.

Er waren ook opstanden op de schepen: van kleine tot grote opstanden, bijvoorbeeld op de Nederlandse schepen de Vigilante en de Neptunus. Vlak voor de kust van Suriname waren slaafgemaakten op het schip de Vigilante in opstand gekomen. De bemanning vluchtte met een sloep naar de wal en liet de slaven aan hun lot over. Omdat de slaafgemaakten het schip niet konden besturen, strandde het schip en werden de nog levende opstandelingen opnieuw gevangengenomen en verkocht. De tweede slavenopstand op een Nederlands schip vond vijf jaar later plaats aan boord van de Neptunus.

Tijdens de reis die zes weken of langer duurde stierven veel slaafgemaakten aan ziekten maar er waren ook mensen die overboord sprongen: zij kozen liever de dood dan een leven in slavernij.

BRONNENBLAD 3

De Eenigheid – reconstructie

- a kajuit en hut kapitein
- b verblijven officieren
- c kombuis bemanning
- d kuildek
- e kombuis slaven
- f bak
- g tussendek met 'beddingen' voor Afrikaanse vrouwen
- h tussendek met 'beddingen' voor Afrikaanse mannen
- i ruim achter de grote mast: buskruit, proviand, ivoor, suiker, etc.
- j ruim voor de grote mast: water, ballast
- k locatie voor 'de tent'

Een reconstructie van slavenschip 'De Eenigheid', bron: Zeeuws Archief

Slavenhandel door MCC-schip de Eenigheid - Zeeuws Archief:
https://www.youtube.com/watch?v=l4_JvYAna6w&t=8s

Eenmaal aangekomen in Suriname, Curaçao of een van de andere kolonies, werden de Afrikanen op een markt gekeurd en verkocht aan plantagehouders. Hoeveel er geboden werd lag eraan of het om een kind, een vrouw, een man of een oud persoon ging. Eenmaal verkocht, kregen de slaafgemaakten nog een nieuw brandmerk.

Terwijl **kooplieden** en **bestuurders** in Nederland grote (grachten) huizen lieten bouwen met het geld dat ze aan de slavernij verdienden, werden de slaafgemaakten gedwongen zwaar werk te doen en leefden ze in onvrijheid. Ze mochten hun eigen naam, taal, cultuur en geloof niet behouden. Daardoor ontstond er onder slaafgemaakten een nieuwe cultuur met een eigen taal, muziek, eten en geloof met daarin onderdelen van hun verschillende Afrikaanse culturen.

De kinderen van slaafgemaakten en ook hun nakomelingen waren tot aan de afschaffing van slavernij ook slaafgemaakten. Zij waren het bezit van bijvoorbeeld een plantagehouder en konden worden verkocht als hij of zij dat wilde. Vaak werden kinderen van hun ouders gescheiden.

Op ontsnappen en andere vormen van **verzet** tegen de verschrikkelijke omstandigheden stonden zware lijfstraffen en ook de doodstraf.

Soms werden slaafgemaakte Afrikanen naar Europa gebracht. Het waren vaak jongetjes die als cadeau aan rijke mensen werden gegeven. Ze werkten dan als bedienden, ook al wasslavernij in Nederland officieel verboden, of als speelkameraadje van rijke Europese kinderen. Zo werden bijvoorbeeld twee jongens van zeven jaar, die de namen Willem Frederik Cupido en Guan Anthony Sideron kregen, door de WIC als cadeau gegeven aan de **stadhouder** (soort minister president van Nederland) Willem V van Oranje Nassau, een voorvader van Koning Willem-Alexander. Willem V was naast stadhouder ook directeur bij de WIC.

Er waren in Europa ook mensen die de slavernij onmenselijk vonden, maar deze mensen waren in de minderheid. Het geld dat werd verdiend met de slavenhandel en de slavernij vond men in Europa over het algemeen belangrijker.

Cupido en Sideron, door: Isaac Lodewijk la Farge van Nieuwland (1766)

CURAÇAO EN SURINAME VOOR DE KOMST VAN DE NEDERLANDERS

Er wordt vaak gedacht dat Amerika en de Caribische eilanden een leeg gebied waren, toen de Europeanen daar aankwamen. Maar de vondsten van archeologen laten zien dat er veel mensen woonden, die veel aan landbouw deden, in grote steden woonden en eigen culturen hadden.

In Curaçao en Suriname leefden, net als op andere Caraïbische eilanden en in het Noorden van Zuid-Amerika, voor de komst van de Europeanen verschillende bevolkingsgroepen die samen netwerken vormden. De verschillende bevolkingsgroepen daar noemen zichzelf onder meer Lokono en Kalinya (aan de noordkust van Zuid-Amerika en in wat nu Suriname is). Daar leefden ook de Surinen, naar wie Suriname genoemd is. Die bevolkingsgroepen worden nu soms allemaal samen 'Arowakken' genoemd, maar dat is een negatieve naam die door de Spanjaarden gebruikt werd. Daarmee bedoelden

BRONNENBLAD 3

ze: de volken die voor hen vijandig waren. De Kalinya noemden de Spanjaarden 'Caraïben', om zo aan te geven dat dat voor hen wél vriendelijke groepen waren (dus als tegenovergestelde van de 'Arowakken').

Vanaf 10.000 voor Christus woonden er mensen tussen de rivieren de Orinoco en de Amazone aan de noordkust van Zuid-Amerika, die op voedsel jaagden en het verzamelden in de bossen. Rond 3000 voor Christus kwamen er mensen wonen die niet meer alleen verzamelden, maar zelf verschillende gewassen gingen verbouwen, bijvoorbeeld cassave (dat is een soort wortel). Zij, de Lokono- en Kalinya-volken, woonden in dorpen, plaatsen en steden die met elkaar verbonden waren door bestuur en handel. De talen die die volken spraken, leken op elkaar en komen uit dezelfde taalfamilie.

De **oorspronkelijke** bewoners van Curaçao zijn de Caquetio. Zij woonden in dorpen met ongeveer veertig personen en leefden van de handel met andere eilanden en het vasteland van Zuid-Amerika. Ze konden verhandelen wat ze hadden door landbouw, visserij, jacht en handel. De Caquetio leefden ongeveer vanaf 450 na Christus op Curaçao. De mensen spraken Caquito. Zij maakten beelden, zoals maanbeeldjes. Dat zou een bewijs kunnen zijn van een natuurreligie. Ze droegen hun haar lang en maakten potten om dingen in te bewaren. In grotten zijn schilderijen gevonden van de Caquetio.

De natuur is voor de **inheemsen** heel belangrijk: volgens hen heeft alles een ziel. De inheemsen hebben dan ook een natuurgodsdienst. In grotten zijn schilderijen gevonden die de inheemsen hebben gemaakt.

Een groot deel van de inheemse volken is door de kolonisten vermoord tijdens moordpartijen, oorlogen en dwangarbeid. Er overleden ook veel oorspronkelijke bewoners doordat de kolonisten dodelijke ziektes meebrachten, waarmee ze hen besmetten. De huidige generaties van de inheemsen eren de cultuur en vechten voor hun rechten - bijvoorbeeld voor hun grondgebied en de natuurlijke bronnen.

CURAÇAO NA DE KOMST VAN DE NEDERLANDERS

In 1499 kwam de Spanjaard Alonso de Ojeda aan op Curaçao. In 1515 werden bijna alle Caquetio als slaafgemaakten vervoerd naar Hispanolia (nu Haïti/ Dominicaanse Republiek) om daar in de mijnen te werken. In 1527 vestigden de Spanjaarden zich op Curaçao en maakten het een kolonie. Er werden paarden, geiten, varkens en rundvee meegenomen naar het eiland. Ook werden er bomen en planten geplant door de Spanjaarden. De akkerbouw verliep niet echt goed maar de veeteelt ging prima. De Spanjaarden waren niet blij met het eiland omdat het voor hen te weinig geld opleverde.

Het in 1621 opgerichte Nederlandse bedrijf WIC (West-Indische Compagnie) viel in 1634 de Spanjaarden op Curaçao aan. De Spanjaarden gaven zich over. De Spanjaarden en een deel van de Caquetio werden naar Venezuela gebracht. De WIC veroverde Curaçao omdat het een goede ligging had en de beste haven in het gebied. De WIC kon die haven goed gebruiken voor de handel. Ook wilden zij dat er plantages werden aangelegd om handelsgewassen op te verbouwen (mais, indigo (een kleurstof), suikerriet, tabak, katoen).

Er ontstond een maatschappij met een diverse bevolking op Curaçao. Portugese Joden van de koloniën in Brazilië hadden plantages op Curaçao, er kwamen planters uit Europa, soldaten die met pensioen gingen. In 1665 begon de WIC met slavenhandel vanuit Afrika, vanaf toen werden er ook Zwarte mensen uit Afrika naar Curaçao gebracht om als slaafgemaakten verkocht te worden. De slavenmarkt in Willemstad op Curaçao werd de belangrijkste

slavenmarkt in het Caribisch gebied. De Nederlanders verkochten op Curaçao slaafgemaakten aan handelaren die hen vervolgens weer doorverkochten aan plantagehouders en andere Europeanen op de andere Caribische eilanden en aan landen in Midden- en Zuid-Amerika, zoals Suriname.

Slechts een klein deel van de slaafgemaakten bleef in Curaçao, bijvoorbeeld om te werken op de lokale plantages. Het meeste geld verdiende de WIC op Curaçao met de handel van slaafgemaakten.

SURINAME NA DE KOMST VAN DE NEDERLANDERS

Voor zover bekend is de Spanjaard Alonso de Ojeda de eerste Europeaan die aankwam aan de kust van Suriname. Later vestigden Engelsen zich daar en zij brachten vanaf 1650 de eerste Afrikaanse slaafgemaakten naar Suriname. Aan het eind van de 16de eeuw vestigden de eerste Nederlanders zich er. De Nederlanders hadden veel interesse in Suriname vanwege de belangrijke handelsproducten die er verbouwd werden zoals tabak, katoen en vooral rietsuiker. Ze werden eerst weggejaagd door de oorspronkelijke bewoners en door de Engelsen.

In de 17de eeuw voerden de Nederlanders en de Engelsen meerdere keren oorlog over wie het in het gebied voor het zeggen had. Uiteindelijk koloniseerden de Nederlanders in 1674 Suriname. De Nederlanders brachten slaafgemaakten naar Suriname om op de plantages te werken. Naast de Nederlanders kwamen er ook Portugese Joden uit Brazilië naar Suriname om daar plantage-eigenaar te worden.

De inheemse bevolking kwam in verzet tegen de bezetting van hun land. De Nederlanders probeerden het verzet met geweld te stoppen, maar de inheemsen gaven hun verzet niet op. De Nederlandse gouverneur Van Sommelsdijck moest daarom noodgedwongen een verdrag sluiten met de inheemse groepen. Zo spraken ze bijvoorbeeld af dat bepaalde gebieden van de inheemse groepen in Suriname niet door de Europeanen werden gebruikt. Ze spraken ook af dat gevluchte slaafgemaakten (marrons) die al in de inheemse gebieden woonden niet teruggestuurd werden naar de plantages. De inheemsen moesten volgens de afspraak nieuwe gevluchte slaafgemaakten die naar hun gebied kwamen, terugsturen naar de plantages. Maar dat deden ze meestal niet en de Nederlanders lieten het gebeuren omdat ze de vrede met de inheemsen wilden bewaren.

Suriname en de andere Nederlandse koloniën waren tot 1795 niet in het bezit van De Republiek der Nederlanden, zoals Nederland toen heette, maar van drie andere partijen:

Suriname en de andere Nederlandse koloniën waren niet in het bezit van De Republiek der Nederlanden, zoals Nederland toen heette, maar tot 1795 in bezit van drie partijen:

- **De sociëteit van Suriname**, eigendom van Cornelis van Aerssen van Sommelsdijck;
- **De West Indische Compagnie (WIC);**
- De stad Amsterdam.

BRONNENBLAD 3

Bekijk onderstaande filmpjes voor meer informatie.

Filmpje 1: Slavernij & Tula - Willem Wever

<https://www.youtube.com/watch?v=4m0zV2laPI8>

Filmpje 2: Canon: Nederlandse Antillen - Het Klokhuis (Schooltv)

<https://schooltv.nl/video/het-klokhuis-canon-nederlandse-antillen/#q=slavenhandel>

Filmpje 3: Slavenhandel in Suriname (Schooltv)

<https://schooltv.nl/video/slavenhandel-in-suriname-slaven-worden-verkocht-op-de-markt/#q=suriname>

Filmpje 4: Suiker - Vroeger & Zo (Schooltv)

<https://schooltv.nl/video/vroeger-zo-suiker/#q=suriname>

ZWARTE MENSEN IN NEDERLAND IN DE 17E EEUW

In de 17e eeuw woonden op verschillende plekken in Nederland Zwarte Afrikaanse mensen. In Nederland was slavernij niet toegestaan. De Zwarte Afrikanen waren hier officieel vrije mensen. De meeste Afrikaanse mensen in Amsterdam woonden in de buurt waar Rembrandt woonde. Hij heeft ook een aantal van deze mensen afgebeeld. We weten uit het archief dat er huwelijken tussen Zwarte Amsterdammers waren, maar ook tussen Zwarte en witte Amsterdammers. Hoewel slavernij officieel verboden was, waren er bij rijke witte families in Nederland wel Zwarte Afrikaanse kinderen als bediende of een soort 'speelkameraadje'. Zij waren onvrijwillig meegenomen of als cadeau gegeven.

Mini-documentaire 'Zwart in Rembrandts tijd' - Rembrandthuis https://youtu.be/yTRI161zY_g

Tula, door: Edsel Selberie (2012)

HET VERZET VAN TULA EN BONI

Tula was de leider van de grootste **slavenopstand** (verzet tegen sla-vernij) op Curaçao in 1795. Hij werkte als slaafgemaakte op de plantage Kenepa (Knip) van Caspar Lodewijk van Uytrecht. Tula protesteerde tegen onrecht en vocht voor vrijheid en gelijkheid. Slaafgemaakten hadden geen enkele vrijheid en moesten zeven dagen per week zware arbeid verrichten. Ook waren er onrechtvaardige, harde straffen bovenop het zware slavenwerk. Tegen die verschrikkelijke leefomstandigheden kwam Tula in opstand.

Samen met Carpata, Mercier, Wacao en Tula's vriendin Sublika organiseerde Tula in het geheim bijeenkomsten. Op 17 augustus 1795 weigerden Tula en andere slaafgemaakten te werken en liepen zij naar Van Uytrecht om hun vrijheid op te eisen. Zij trokken over het eiland en bevrijdden op verschillende plantages slaafgemaakten. De groep van verzetsstrijders groeide uit tot zo'n tweeduizend mensen.

Op 18 september 1795 werd Tula verraden door een andere slaafgemaakte. Tula werd gemarteld zodat hij een valse bekentenis zou geven: dat hij de revolutie was begonnen om alle witte Nederlanders te doden. Uiteindelijk werd hij onthoofd. Zijn hoofd werd op het **galgen-veld** geplaatst en zijn lichaam werd in zee gegooid. Dit gebeurde ook met zijn medestanders Carpata en Wacao.

In 2010 is Tula op Curaçao uitgeroepen tot nationale held. Elk jaar is op 17 augustus Dia di Tula, de Dag van Tula. Op die dag herdenkt de bevolking het slavernijverleden en viert het de kracht en de moed van Tula en alle anderen die streidden voor vrijheid. In Nederland krijgt het verzet van Tula steeds meer bekendheid. De Nederlandse regering heeft in overleg met Curaçao op 19 december 2022 aangekondigd dat Tula **eerherstel** krijgt.

Boni, of een gewapende slaafgemaakte, uit: Narrative of a five years expedition, van John Stedman (1806)

BRONNENBLAD 3

Boni werd vrij geboren in het regenwoud van Suriname. Zijn moeder moest waarschijnlijk onder dwang seks hebben met haar plantagehouder en was zwanger geworden. Zij was van de plantage gevlucht naar de Cottica-marrons (slaafgemaakten die zichzelf hadden bevrijd) die in het woud leefden. In 1765 werd Boni de leider van de marrons. Hij kreeg de bijnaam Krutu, wat vergadering of rechtspraak betekent. Na 1770, toen ook twee andere groepen marrons zich hadden aangesloten, werd de groep de Bonimarrons genoemd.

De Bonimarrons (maar ook andere groepen marrons) kwamen in verzet tegen de plantage- en slavenhouders. Zij veroverden voorraden, gereedschap en wapens en bevrijdden honderden slaafgemaakten. Ze wilden zoveel mogelijk slaafgemaakten bevrijden. Vanaf 1771 was er elke maand een gewapende aanval op een plantage waarbij slaafgemaakten werden bevrijd. Boni en zijn krijgers vielen aan vanuit hun fort, fort Buku. Het fort lag diep in het woud. Het had hoge muren, kanonnen en er lag een moeras omheen.

De **gouverneur** van Suriname, Jan Nepvue, had een leger opgericht. In dat leger moesten ook tot slaafgemaakten verplicht meevechten. Zij werden erop uitgestuurd om Boni en zijn krijgers te verslaan. Na zeven maanden slaagde het leger erin de strijders te verslaan. Boni en een grote groep marrons konden ontsnappen en vanuit andere plekken streden zij verder tegen de plantagehouders.

Op 19 februari 1793 werd Boni vermoord door een leider van een andere marrongroep (Ndjuka) omdat zij vrede wilden met de Nederlanders.

Er waren na de dood van Boni niet meer zulke grote aanvallen op plantages, maar hij inspireerde veel mensen om in verzet te blijven komen.

NA DE SLAVENHANDEL EN SLAVERNIJ - CURAÇAO EN SURINAME CURAÇAO

Curaçao

Op 1 juli 1863 werd de slavernij afgeschaft op Curaçao en de andere eilanden. De Nederlandse regering had dit besloten omdat de slavenarbeid niet meer genoeg geld opleverde, maar vooral ook omdat er steeds meer weerstand kwam tegen de slavernij. Ook al was de slavernij afgeschaft, dit betekende niet dat de mensen nu echt vrij waren.

De voormalige slaafgemaakten werden verplicht te werken. Dit werd 'paga tera' genoemd. Paga tera betekent letterlijk: betalen voor een stuk grond. Het systeem hield in dat een vrije slaafgemaakte in zijn huisje op de plantage mocht blijven wonen. Op zijn stukje grond mocht hij maïs verbouwen voor zijn gezin. In ruil daarvoor moest hij ongeveer twaalf dagen per jaar voor de plantagehouder werken. De plantagehouder betaalde de vrije slaafgemaakte voor zijn werk een kleine hoeveelheid maïs per dag. Als hij wilde dat een vrije slaafgemaakte meer dan twaalf dagen per jaar voor hem werkte, moest hij ze twintig of veertig cent per dag betalen.

Er was veel armoede onder de bevolking. Doordat er geen ander werk was, bleven veel mensen voor hun voormalige eigenaar werken op de plantages of in de stad. De voormalige slavenhouders kregen van de overheid tweehonderd gulden (nu zou dat ongeveer 3000 euro zijn) per vrije slaafgemaakte als compensatie voor het verlies van hun 'eigendom'. De nu vrije slaafgemaakten kregen geen compensatie.

Curaçao is nu een apart land binnen het Nederlandse koninkrijk en heeft een eigen bestuur. Sommige Curaçaoënaars zijn naar Nederland gekomen om te werken en een opleiding. Vaak krijgen zij hier te maken met **vooroordelen** en racisme.

Er zijn ook witte Nederlanders op Curaçao gaan wonen. De (economische) verschillen tussen de witte Nederlanders en de Curaçaoënaars zijn nog steeds groot. Tijdens de slavernij en het kolonialisme werd op basis van huidskleur onderscheid gemaakt tussen mensen. Witte mensen werden gezien als superieur en Zwarte mensen als minderwaardig: hoe donkerder de huidskleur, hoe minderwaardiger men werd gezien. Het verschijnsel dat door het kolonialisme mensen denken dat mensen met een lichte huidskleur mooier of beter zijn, noemen we met een Engels woord **colorism**. Gelukkig is dit idee de laatste jaren steeds meer aan het veranderen.

1 juli, de datum waarop de slavernij werd afgeschaft, is geen officiële herdenkingsdag op Curaçao en de andere eilanden. Op Curaçao vieren en herdenken mensen op 17 augustus Dia di Tula of Dia di Lucha par Libertat (de dag van de strijd voor vrijheid).

Publicatieblad no. 26, Aankondiging afschaffing van de Slavernij in de Kolonie Curaçao (1863)

Gouvernementsblad no. 7, Aankondiging afschaffing van de Slavernij in de Kolonie Suriname (1862)

BRONNENBLAD 3

Monument voor de slavenopstand van 1795, bij landhuis Knip (Kenepa) in Curaçao, foto: Charles Hoffman

Suriname

Op 1 juli 1863 werd de slavernij afgeschaft in Suriname. Maar het was geen echte bevrijding. De mensen werden verplicht nog tien jaar door te werken op de plantages, tot 1873. Dit werd 'staattoezicht' genoemd. Op 1 juli en op andere momenten zie je mensen soms een button dragen met het jaartal 1873. Nu weet je waarom.

Keti Koti doek met button 1873, foto: Annemarie de Wildt

De plantagehouders kregen van de overheid per vrije slaafgemaakte een bedrag van 300 gulden als **compensatie**, nu zou dat ongeveer 4500 euro zijn. De nu vrije slaafgemaakten kregen geen compensatie. Om ervoor te zorgen dat zoveel mogelijk mensen nog tien jaar aan het werk bleven, kregen ze weinig geld en moesten de mensen een pasje dragen met al hun persoonlijke gegevens. Je mocht alleen ergens anders naartoe als je toestemming van de plantagehouder had gekregen. Als je geen pasje bij je droeg, kon je in de gevangenis worden gezet.

Er waren ook mensen die ontsnapten aan dit staattoezicht. Zij leefden liever in nog grotere armoede, maar wel in vrijheid, dan nog eens tien jaar in een vorm van slavernij.

In de aanloop naar en vooral na de afschaffing van de slavernij in Suriname werden ongeveer 2600 Chinezen, 34.000 Hindoestanen en 33.000 Javanen naar Suriname gebracht om daar te werken als **contractarbeiders** op de plantages. De contractarbeiders werden gehaald omdat de plantagehouders na de afschaffing van de slavernij nieuwe werkrachten nodig hadden. Ook de contractarbeiders werden uitgebuit: Ze kregen weinig geld of ze werden gestraft met dwangarbeid, wat vergelijkbaar was met slavernij. Hiertegen kwamen de contractarbeiders ook vaak in verzet.

Elk jaar op 1 juli wordt de slavernij herdacht en de afschaffing ervan gevierd in Suriname. Dit heet in Suriname Keti Koti: gebroken ketenen.

Op 25 november 1975 werd Suriname onafhankelijk (vrij) van Nederland: het was niet langer een Nederlandse kolonie. Er waren Surinamers die zich zorgen maakten over de onafhankelijkheid, economie en politiek. Ze waren bang voor ruzies tussen de verschillende bevolkingsgroepen in Suriname. Er kwamen toen duizenden Surinamers naar Nederland om te wonen, werken en studeren. Ook deze groep kreeg in Nederland te maken met vooroordelen en racisme. Surinamers waren bijvoorbeeld niet welkom in sommige wijken in Nederland. Zij moesten vaak verplicht in bepaalde wijken wonen.

Oogst van suikerriet in Suriname, foto: studio Augusta Curiel (1928)

Anton de Kom is een bekende Surinaamse schrijver en verzetsheld. Zijn vader was geboren als slaafgemaakte maar Anton de Kom werd in 1898, na de afschaffing van de slavernij geboren.

ANTON DE KOM

Anton de Kom schreef het boek *Wij Slaven Van Suriname* waarin hij protesteerde tegen de slavernij en de kolonisatie van Suriname door Nederland. Hij werd door de Nederlandse overheid verbannen, dat betekent dat hij verplicht naar Nederland werd gestuurd om ervoor te zorgen dat Surinamers niet meer naar hem konden luisteren. Tijdens de Tweede Wereldoorlog sloot hij zich aan bij het verzet tegen de nazi's. In 1944 werd hij gearresteerd en op 24 april 1945 overleed hij in een concentratiekamp in Duitsland. Sinds 2020 staat Anton de Kom in de canon van Nederland. In juni 2023 bood de Nederlandse regering excuses aan voor de behandeling van Anton de Kom.

Drie edities van het boek 'Wij slaven van Suriname' van Anton de Kom, foto: The Black Archives

WEETJES... NOG MEER KOLONIËN

1

Nederland had behalve Curaçao en Suriname nog meer koloniën, bijvoorbeeld in Amerika.

2

Nederland had in Afrika, in Azië en in Amerika handelsposten op heel veel verschillende plekken.

3

De eerste tot slaafgemaakten kwamen in 1619 aan in wat nu de VS is vanaf een Nederlands schip. Nederlanders en Engelsen hadden samen een Portugees schip met tot slaafgemaakten gekaapt, waaronder de slaafgemaakten Antonio en Isabella. Zij werden naar de Engelse kolonie Virginia gebracht en daar verkocht. Antonio en Isabella worden gezien als de eerste Afro-Amerikanen en 1619 is nog steeds een belangrijk herdenkingsjaar in de VS.

4

De eerste kolonie van Nederland was het noorden van Brazilië: Recife.

In het Caribisch gebied had Nederland ook de volgende koloniën: Aruba, Bonaire, St. Eustatius, Saba en een deel van St. Maarten.

In Zuid-Amerika was Suriname deel van Nederlands Guiana wat verder bestond uit: Berbice, Demerara, Essequibo en Cayenne.

In Noord-Amerika had Nederland de kolonie Nieuw Nederland, met de hoofdstad Nieuw Amsterdam. Wij kennen het nu als Manhattan/New York.

5

Andere koloniën die Nederland voor kortere tijd had:

- ▶ De Maagdeneilanden;
- ▶ Nieuw Walcheren (Tobago);
- ▶ Verschillende plekken in Zuid-Amerika, in Venezuela, Colombia en Chili.

In rood zijn op deze wereldkaart de koloniën en handelsposten aangegeven die in handen waren van de VOC en de WIC.

MARGARETH'S EN CUFFY'S WEETJES... VERZETSSTRIJDERS

Cuffy - kwam in 1763 in opstand in Berbice (Nederlands-Guiana) en vermoordde planta-gehouders, samen met een groep medestanders. Hij onderhandelde per brief met de gouverneur van Berbice over de verdeling van het land.

Virginia Dementricia - moest als slaafgemaakte werken op Aruba, stal in 1859 de kleren van haar plantagehouder en probeerde te vluchten maar werd gestraft. In 1863 maakte ze de afschaffing van de slavernij mee.

Ma Pansa - vluchtte halverwege de 18e eeuw van de plantage in Suriname en sloot zich aan bij de Saramakaners, een marronstam. Ze nam in haar haar gevlochten rijstzaden mee, waardoor de marrons er een nieuwe voedselbron bij kregen.

Maisa, Kwaku, Sante, Jananiru, Kwau, Amba - kwamen samen met tientallen andere mannen en vrouwen in 1850 in opstand op plantage Hato op Curaçao. Zij wilden daar hun eigen huizen bouwen en vrij leven.

Sabluka - was de vriendin en medestrijder van Tula op Curaçao. Toen de Nederlandse pater Schink haar en de andere vrouwen een brief schreef, om te zeggen dat ze hun opstand moesten stoppen, schreef ze hem terug dat ze dat zeker niet zouden doen.

Cojo, Mentor en Present - waren van de plantage gevlucht en probeerden door middel van diefstal eten te verzamelen. Ze werden tot de dood veroordeeld voor brandstichting in de pakhuizen van een van de slavenhouders, die in 1832 afbrandden. In Paramaribo (Suriname) is een plein naar hen vernoemd.

One Tété Lohkay - ontsnapte meermaals van de plantage en werd zwaar gestraft toen ze een van die keren werd opgepakt: een van haar borsten werd afgesneden. Daarom werd ze Lohkay 'met één borst' genoemd. Op Sint Maarten staat een standbeeld van haar.

In het Nationaal Archief in Den Haag ligt een brief van Cuffy aan de gouverneur van Berbice, Wolfert Simon van Hoogenheim. De brief is uniek omdat er niet veel brieven van tot slaafgemaakten bewaard zijn.

Opstand op het slavenschip de Vigilante, voor de kust van Suriname. Driehonderd opstanden op Nederlandse slavenschepen en deze is gelukt.

Er zijn veel opstanden geweest. Maar van veel mensen die in opstand zijn gekomen weten we de namen niet: die zijn nooit opgeschreven. Maar dat tot slaafgemaakten vaak in opstand kwamen, op kleine en grote manieren, dat weten we wel.

KENNISMAKEN EN
INTRODUCTIE OP
RACISME
HET CONTINENT
AFRIKA
SURINAME EN
CURAÇAO
INDONESIË
ZUID-AFRIKA: KAAP
DE GOEDE HOOP
TERUG NAAR HET
HEDEN. EN NU?

BRONNENBLAD 4

INDONESIË VOOR DE KOMST VAN NEDERLANDERS

Indonesië bestaat uit ruim 16.000 eilanden waar in de loop van de tijd verschillende groepen mensen zijn gaan wonen. Er zijn menselijke resten gevonden op Java die tussen de 1,5 en 1,6 miljoen jaar oud zijn. Vanuit verschillende gebieden in Zuidoost-Azië kwamen mensen naar de eilanden om er te gaan wonen. Zij hadden een **nomadenbestaan** tot de periode van 3500 tot 2500 voor Christus. Daarna bleven zij op een vaste plek wonen en leefden ze van de landbouw.

De mensen brachten nieuwe religies met zich mee zoals het boeddhisme en het hindoeïsme. Vanaf de tweede eeuw voor Christus tot de twaalfde eeuw na Christus waren er verschillende boeddhistische en hindoeïstische koninkrijken, zoals het koninkrijk Tarumanagara, het koninkrijk Mataram, het koninkrijk Srivijaya en het koninkrijk Majapahit.

Het **staatshoofd** van het koninkrijk Majapahit heette Gajah Mada. Hij wordt in Indonesië nog steeds als held gezien. Hij veroverde enorm veel gebieden, waaronder het gebied dat wij nu Indonesië noemen.

Vanaf de dertiende eeuw begon de verspreiding van de islam in Noord-Sumatra. Aan het einde van de zestiende eeuw was de islam de grootste religie op Sumatra en Java. Het hindoe-boeddhistische Mataram Koninkrijk werd een islamitisch rijk.

Sultan Agoeng de Grote (geboortenaam Raden Mas Rangsang) was in de 17e eeuw een van de leiders van het Mataram Koninkrijk. Hij wordt als een held vereerd omdat hij heeft gestreden tegen de Nederlandse kolonisten.

INDONESIË NA DE KOMST VAN DE NEDERLANDERS

De Nederlander Cornelis de Houtman vertrok in 1595 met vier kleine schepen vanuit Nederland om een route te vinden naar Azië. Met zo'n route kon Nederland daar zelf producten zoals specerijen gaan halen. Specerijen kwamen van verschillende eilanden. De specerijen nootmuskaat, foelie en kruidnagel kwamen voornamelijk van de Molukken (Banda) en zwarte peper kwam vooral van Java. De specerijen waren zeer gewild en veel geld waard in Europa. Via de westkust van Afrika, Zuid-Afrika en Madagaskar kwam de Houtman uiteindelijk na een jaar aan in Java. Nederland had Oost-Indië gevonden. Dit had grote gevolgen voor Indonesiërs, voor de handel en voor Nederland.

De Verenigde Oost-Indische Compagnie (**VOC**) veroverde onder leiding van Jan Pietersz. Coen in 1619 met veel geweld de stad Jayakarta (Jakarta). De VOC was gedeeltelijk een **staatsbedrijf**. De VOC mocht met toestemming van de regering (die heette toen de Staten-Generaal) forten bouwen, oorlog voeren en verdragen sluiten.

Hollandse Koopman met twee slaafgemaakte mannen, door: anoniem (1700-1725)

BRONNENBLAD 4

Jayakarta probeerde zich te verdedigen maar dit lukte niet. De stad werd platgebrand, weer opgebouwd en kreeg van de Nederlanders de nieuwe naam Batavia. De stad heet tegenwoordig Jakarta en is de hoofdstad van Indonesië.

SLAVERNIJ IN INDONESIË

Slavernij kwam in Azië ook voor de komst van de Nederlanders voor. In het gebied dat we nu Indonesië noemen werden mensen tot slaaf gemaakt tijdens oorlogen tussen de vele verschillende volkeren in het gebied. En er werden mensen verhandeld vanuit verschillende Aziatische landen.

Toen het gebied door de Nederlanders werd veroverd, gingen zij ook in mensen handelen en maakten ze zelf mensen tot slaaf. De VOC mocht als enige handel drijven in de door de Nederlanders geroofde gebieden. De Nederlanders haalden ook mensen uit Madagaskar en Oost-Afrika en brachten hen naar Indonesië om daar te worden verkocht als slaafgemaakten.

De slaafgemaakten in Indonesië moesten werken op plantages, als sjouwers in havens, in de scheepsbouw, in de goudmijnen van Sumatra en ook als bedienden van werknemers van de VOC. Zij hadden een zwaar leven en kregen wrede straffen voor heel kleine dingen. Een straf kon ook zijn dat zij naar Zuid-Afrika (de Kaapkolonie) of Madagaskar werden gestuurd. Zo kwamen er in die gebieden weer nieuwe bevolkingsgroepen bij.

De Nederlanders verhandelden met de VOC bijna een miljoen slaafgemaakten in heel Azië. Ter vergelijking: De Nederlanders en de WIC verhandelden ongeveer 600.000 slaafgemaakten in Amerika. De meeste slaafgemaakten kwamen uit Azië zelf. In 1800 werd de VOC opgeheven. Vanaf 1816 werd de kolonie volledig bezit van de Nederlandse overheid en kreeg het gebied de naam Nederlands-Indië.

Op 1 januari 1860 werd de slavernij in Nederlands-Indië officieel afgeschaft maar de slavernij ging in de meeste gebieden gewoon door, tot in het begin van de 20e eeuw. De Nederlandse regering wist wel dat slavenhandel en slavernij nog steeds doorgingen maar deed er niets tegen.

IN HET KORT:

- ▶ **Indonesië** heeft door de geschiedenis steeds een andere naam gekregen. Dat is soms verwarrend.
- ▶ **Tot 1816** noemden Nederlanders het gebied **Oost-Indië**.
- ▶ **Vanaf 1816** noemde men het gebied **Nederlands-Indië, of Nederlands Oost-Indië**, of in het kort **de Oost**.
- ▶ **Vanaf 1850** kwam de naam **Indonesia** al voor. Vanaf de onafhankelijkheid, die in **1945** door Soekarno werd uitgeroepen en door Nederland in 1949 werd erkend, heet het land **Republiek Indonesia (Republiek Indonesië)**.

De Njai en de komst van de Indische bevolkingsgroep

Door de komst van de Nederlanders veranderde de bevolking van Indonesië. De Nederlandse mannen maakten inheemse (oorspronkelijke bewoners) vrouwen (vaak gedwongen) tot hun partner, ook omdat er weinig tot geen Nederlandse vrouwen waren in Indonesië.

Deze vrouwen, die Njai werden genoemd, hadden geen rechten en konden worden doorverkocht als de Nederlandse mannen niet meer met ze wilden zijn. Dit was ook een vorm van slavernij.

De Nederlandse man bepaalde wat er met de kinderen gebeurde die hij had gekregen met de inheemse vrouw. Als de Nederlandse vader een kind had erkend (voor de wet had aangegeven dat het zijn kind is) dan werd de moeder weggestuurd en kregen de kinderen een

Nederlands-christelijke opvoeding. De kinderen van een Nederlandse man en een inheemse vrouw werden Indisch of Indo-Europeaan genoemd, afgekort tot Indo.

Zo werden de verschillende mensen door de Nederlanders in een hokje gestopt. De witte Nederlanders vonden zichzelf het belangrijkste. Bij de Indo-Europeanen lag het eraan hoe Europees zij eruit zagen of zich gedroegen. De Indonesiërs vonden zij het minst belangrijk.

Door de mensen in groepen in te delen, konden de Nederlanders controle houden: zij bepaalden welke groep wat wel of niet mocht doen.

VERDRONGEN GESCHIEDENIS

We leren op school niet of weinig over de slavernij in Indonesië en er werd tot voor kort weinig in het openbaar gesproken. In Azië was er al slavernij voordat de Europeanen kwamen. Toen de Europeanen zelf de route hadden gevonden naar Azië en de gebieden gingen koloniseren, gingen zij ook meedoen met de slavenhandel en slavernij. Dit geldt ook voor de Nederlanders die Indonesië koloniseerden. De slaafgemaakten kwamen voornamelijk uit verschillende gebieden in Azië. Nadat de slavernij was afgeschaft bleven zij en de nakomelingen van de slaafgemaakten in Indonesië wonen en werden zij onderdeel van de gemeenschap in Indonesië. Zij vielen in die zin niet op omdat zij ook Aziatisch zijn.

Nadat Indonesië onafhankelijk was geworden (geen kolonie meer van Nederland) kwamen veel Indische mensen naar Nederland. In Indonesië was namelijk na de onafhankelijkheid bepaald dat alle witte Nederlanders naar Nederland moesten. Indische mensen waren vaak door hun afkomst niet veilig in Indonesië omdat zij veel op witte Europeanen leken.

De Indische mensen die naar Nederland kwamen, moesten zoveel mogelijk integreren: zich aanpassen aan Nederland. Veel van deze mensen kennen daardoor maar een kant van de geschiedenis van hun voorouders of willen er liever niet over praten. Daarom is er voor dit deel van de geschiedenis tot kort geleden niet veel aandacht geweest.

Portret van een opperkoopman van de VOC, vermoedelijk Jacob Mathieusen, en zijn vrouw, met achter hen een slaafgemaakte met een zonnenscherm, door: Albert Cuyp (1640-1660)

BRONNENBLAD 4

BEKENDE PERSONEN:

Oentoeng Soerapati was een vrijheidsstrijder. Eind 17e eeuw en begin 18e eeuw was hij een belangrijke tegenstander van de VOC op Java. Soerapati was een slaafgemaakte die op de markt van Batavia was gekocht door Pieter Cnoll, de opperkoopman van kasteel Batavia. Zijn nieuwe eigenaar mishandelde Soerapati verschrikkelijk. Soerapati kon ontsnappen en hij sloot zich aan bij een opstandelingenleger. Het opstandelingenleger is een leger dat in opstand kwam tegen de Nederlanders.

Uiteindelijk stierf Soerapati tijdens de slag tegen de VOC onder leiding van generaal Govert Cnol. Soerapati werd begraven, maar in 1707 vonden de Nederlanders zijn graf en werd zijn lichaam verbrand en de as in de zee gegooit. In 1975 is Soerapati tot nationale held van Indonesië uitgeroepen.

Martha Christina Tiahahu was een Molukse vrijheidsstrijder. Zij was de dochter van een dorpshef. Samen met hem en anderen kwam zij rond 1817 in opstand tegen de Nederlanders. Ze vocht mee met andere verzetsplegers.

Uiteindelijk werden Martha en haar vader gevangengenomen. Ze werden op een schip vastgezet. Haar vader werd ter dood veroordeeld en Martha zou worden weggebracht om als slaafgemaakte op een plantage te werken. Zij is als gevangene overleden op 2 januari 1818. Ook zij is nu een nationale held van Indonesië.

Multatuli, pseudoniem (een soort schuilnaam) van Eduard Douwes Dekker, ging in 1838 met zijn vader vanuit Nederland naar Batavia. In 1839 ging hij daar aan het werk als **ambtenaar** (iemand die voor de overheid werkt). Hij schrok er enorm van hoe de Indonesische bevolking werd behandeld door de Nederlanders. Daarom schreef hij het boek *Max Havelaar* waarin hij vertelde over de corruptie van de koloniale regering en de zware leefomstandigheden van de bevolking. Met zijn boek kon hij mensen binnen en buiten Nederland op de hoogte brengen van alle gruwelijkheden. Hij was wel tegen het verschrikkelijke gedrag van de Nederlanders, maar hij was niet tegen het kolonialisme.

Jan Pieterszoon Coen was vanaf 1617 de gouverneur-generaal van Indonesië. Op de Banda-eilanden groeiden de belangrijke specerijen nootmuskaat en foelie. Van de VOC mochten de mensen van de eilanden, de Bandanezen, de specerijen niet aan andere landen verkopen. Maar de VOC gaf de bevolking zo weinig te eten dat zij dit toch deden. Als straf vermoordde Jan Pietersz. Coen ongeveer 14.000 Bandanezen. Slechts 600 mensen overleefden de aanval, een groot deel van hen werd verkocht als slaafgemaakte. Omdat er toch op de plantages gewerkt moest worden, werden slaafgemaakten toen van andere eilanden en van Madagaskar gehaald.

In Nederland zijn er verschillende standbeelden van Jan Pietersz. Coen en zijn er gebouwen, een brug en een tunnel naar hem vernoemd. Daartegen is tegenwoordig ook veel protest.

Portret van Untung Soerapati, door: anoniem (1975)

Martha Christina Tiahahu, afgebeeld op een postzegel (1999)

BRONNENBLAD 4

Multatuli, foto: César Mitkiewicz (1864)

Jan Pieterszoon Coen, door: Jacques Waben (1610-1634)

Soekarno roept de onafhankelijkheid van Indonesië uit (Proklamasi), foto: Frans Mendur (1945)

NA DE SLAVENHANDEL EN SLAVERNIJ - INDONESIË

Op 1 januari 1860 werd de slavernij in Indonesië officieel afgeschaft. De plantage-eigenaren wilden geld van de overheid voor de afschaffing van de slavernij, maar de overheid wilde geen geld geven. Het duurde nog zeker tientallen jaren voordat er echt een einde aan de slavernij kwam.

Er kwamen steeds meer mensen in verzet tegen de overheersing van de Nederlanders. Deze vrijheidsstrijders werden **nationalisten** genoemd, omdat zij een eigen republiek wilden. Na de Tweede Wereldoorlog (in 1945) riep de Indonesische leider Soekarno een eigen land, de Republiek Indonesië, uit. Nederland accepteerde dit niet.

Hierop volgde een bloedige oorlog, die we nu de onafhankelijkheids-oorlog noemen. De Nederlandse regering zette het leger (het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger) in. In dat leger zaten Nederlanders, maar ook Zuid-Molukkers, Ghanezen en Surinamers. In 1949 erkende de Nederlandse overheid uiteindelijk de Republiek Indonesië. Het land was toen geen kolonie meer van Nederland. In 2022 heeft de Nederlandse premier, Mark Rutte, namens de regering 'diepe excuses' aangeboden voor het geweld dat de Nederlanders in die oorlog gebruikten. In juni 2023 heeft Nederland eindelijk erkend dat de Indonesische onafhankelijkheid al in 1945 begon.

Veel **Zuid-Molukkers** vochten mee in het KNIL omdat Nederland hun een eigen onafhankelijke Republiek had beloofd: de RMS-Republiek Maluku Selatan. De Molukkers wilden namelijk niet bij de Republiek Indonesië horen. Maar de Nederlanders hebben zich niet aan hun belofte gehouden.

Na de onafhankelijkheidsoorlog werden 12.500 Zuid-Molukkers die hadden meegevochten met de Nederlanders door de Nederlandse regering naar Nederland gestuurd en ontslagen uit het leger. De bedoeling was dat de Molukkers kort in Nederland zouden blijven. Daarom moesten zij wonen in oude kazernes of kloosters, maar ook voormalige concentratiekampen zoals kamp Westerbork. Ze mochten geen Nederlands burger worden. Molukse kinderen mochten eerst niet naar school en de volwassenen mochten niet werken. Er kwamen in enkele steden aparte wijken voor Molukkers.

De Molukkers lieten hun wens en de belofte van de regering voor een eigen republiek niet los, maar ze kregen geen hulp. Niet alleen de Molukkers strijden tot de dag van vandaag voor een eigen staat, maar ook de Papoea's - die na de onafhankelijkheid van Indonesië geen onafhankelijke staat kregen, maar deel van Indonesië werden.

BRONNENBLAD 4

Demonstratie van Molukkers (tussen 1955 en 1970)

Zij strijden zowel in Indonesië als Nederland nog steeds voor een eigen, onafhankelijke staat in het westelijk deel van het eiland Nieuw Guinea.

De Indische Nederlanders (dus de mensen met Nederlandse en Indonesische voorouders) werden niet geaccepteerd door de Indonesische nationalistena maar ook niet door de Nederlanders. Na de onafhankelijkheidsoorlog moesten de Nederlanders maar ook de Indische Nederlanders vertrekken uit Indonesië. Als je geen Indonesiër was of niet als Indonesiër werd gezien, dan kon je niet blijven in Indonesië.

Van de Indische Nederlanders in Nederland werd verwacht dat zij 'vernederlandsten': ze moesten zich zo Nederlands mogelijk gedragen.

Er kwamen ongeveer 350.000 Indische Nederlanders naar Nederland. Deze mensen hadden het niet makkelijk. Ze moesten hun cultuur

voor een groot deel opgeven, ze voelden zich niet thuis in een totaal ander land en ze werden raar aangekeken door witte Nederlanders. Er werd vaak niet gesproken over vroeger waardoor het voor kinderen vaak moeilijk was hun ouders te begrijpen. Nu bestaat de Indisch-Nederlandse gemeenschap naar schatting uit zo'n 1,2 tot 2 miljoen mensen. Deze groep is divers en ook hun ervaringen zijn erg verschillend.

In Nederland maar ook in Indonesië is er geen officiële herdenking voor het slavernijverleden van Indonesië. In Indonesië is veel meer aandacht voor de onafhankelijkheidsoorlog van 1945 tot 1950. Daardoor werd er in Nederland niet veel over gesproken en beseffen maar weinig mensen dat hun voorouders misschien slaafgemaakten zijn geweest. Maar hier komt steeds meer kennis over.

Demonstratie voor de onafhankelijkheid van West-Papoea, foto: Getty Images (2013)

Indisch Nederlands gezin in Groningen, bron: erven Maudy Angenent (eind jaren '50)

DEWI'S WEETJES ...OVERAL OP DE WERELD

1

In Nederland is er geen officiële herdenking van het slavernijverleden in Indonesië. Ook in Indonesië is er geen herdenking.

5

De Nederlandse slavenhandel in Oost-Indië was al veel eerder begonnen dan in West-Indië. Er werden een miljoen mensen slaafgemaakt in Indonesië.

2

Op zoek naar een nieuwe route naar Azië kwam Henry Hudson, die in dienst was van de VOC, in 1609 aan in het gebied waar nu New York ligt. Dit gebied werd later een kolonie van de WIC. De rivier die daar ligt is naar Henry Hudson vernoemd.

6

Er zijn verschillende spreekwoorden en uitdrukkingen met het woord peper:

- ▶ Peperduur;
 - ▶ Dat ruikt naar peper (iets is duur);
 - ▶ Peper gaan halen (naar Indië gaan).
- Zo zijn er nog een aantal, zoek ze maar eens op.

3

Slaafgemaakten uit Afrika werden naar Indonesië gebracht en slaafgemaakten uit Indonesië werden naar Afrika gebracht, zoals naar Zuid-Afrika en Madagaskar.

7

Tussen 1831 en 1872 werden ongeveer 3000 West-Afrikaanse jonge mannen naar Java gebracht om te vechten in het Nederlands Indische leger. Deze mannen werden eerst op de slavenmarkt in Kumasi (Ghana) gekocht door het Nederlands Indische leger. Vervolgens kregen de mannen een voorschot op hun soldij (salaris) waarmee zij zichzelf konden vrijkopen. Door te gaan vechten voor de Nederlanders konden zij hun voorschot terugbetalen. Met de komst van deze Afrikanen ontstond er ook een Indo-Afrikaanse gemeenschap, de Belanda Hitam.

4

Na de afschaffing van slavernij in Nederlands-Indië werd het cultuurstelsel ingevoerd. Een deel van het geld wat het cultuurstelsel opbracht, gebruikten de Nederlanders om de slaveneigenaren in Suriname en op de voormalige Antillen te compenseren omdat daar de slavernij was afgeschaft.

KENNISMAKEN EN
INTRODUCTIE OP
RACISME
HET CONTINENT
AFRIKA
SURINAME EN
CURAÇAO
INDONESIË
ZUID-AFRIKA: KAAP
DE GOEDE HOOP
TERUG NAAR HET
HEDEN. EN NU?

BRONNENBLAD 5

Grotschildering in Drakensberg, Zuid-Afrika, bron: TARA (Trust for African Rock Art)

ZUID-AFRIKA VOOR DE KOMST VAN DE NEDERLANDERS

In Zuid-Afrika wonen sinds de **prehistorie** verschillende volkeren en culturen naast elkaar: de San wonen al 25.000 jaar in het gebied en de Bantoe 2500 jaar. Er zijn mensachtige schedels gevonden van wel 3 miljoen jaar oud. In het Drakensbergen-gebied zijn grottekeningen gevonden van 3000 jaar oud.

Rond de 4e/5e eeuw trokken mensen naar de rivier Limpopo. Deze mensen leefden van de landbouw en waren herders. Zij gingen steeds verder naar het zuiden, tot zij in het gebied kwamen waar de Xhosa woonden, een volk van jagers-verzamelaars.

Voor de komst van de Nederlanders leefden in Zuid-Afrika verschillende stammen: Khoikhoi, San, Xhosa en Zoeloes. Zij vormden de **inheemse** bevolking van Zuid-Afrika. In Zuid-Afrika waren al voor de komst van de Europeanen steden, ook al beweerden de Europese kolonisten dat die er niet waren. Die steden waren er vooral in het noorden van Zuid-Afrika.

Zuid-Afrika na de komst van de Nederlanders

Het VOC-schip De Haarlem was in 1647 op weg van Indonesië naar Nederland en liep vast bij de kust van Zuid-Afrika. De bemanning ging daar aan land en toen ze een jaar later terugkwamen, besloot de VOC dat die plek de **bevoorradingsplaats** moest worden voor de schepen van de VOC, die op weg waren van en naar Indonesië. Jan van Riebeeck, een VOC-koopman, kwam in 1652 aan in Zuid-Afrika en stichtte daar de bevoorradingsplaats Kaap de Goede Hoop.

Deze plek was al veel eerder, in 1488, door de Portugees Bartolomeu Dias bereikt op zijn zeereis naar Indonesië. Hij noemde de plek Cabo das Tormentas (Stormkaap). Waarschijnlijk heeft de koning van Portugal de naam veranderd in Cabo da Boa Esperança (Kaap van de Goede Hoop), want dat klonk beter en minder eng.

ZUID-AFRIKA NA DE KOMST VAN DE NEDERLANDERS

Het VOC-schip De Haarlem was in 1647 op weg van Indonesië naar Nederland en liep vast bij de kust van Zuid-Afrika. De bemanning ging daar aan land en toen ze een jaar later terugkwamen, besloot de VOC dat die plek de **bevoorradingsplaats** moest worden voor de schepen van de VOC, die op weg waren van en naar Indonesië. Jan van Riebeeck, een VOC-koopman, kwam in 1652 aan in Zuid-Afrika en stichtte daar de bevoorradingsplaats Kaap de Goede Hoop.

Deze plek was al veel eerder, in 1488, door de Portugees Bartolomeu Dias bereikt op zijn zeereis naar Indonesië. Hij noemde de plek Cabo das Tormentas (Stormkaap). Waarschijnlijk heeft de koning van Portugal de naam veranderd in Cabo da Boa Esperança (Kaap van de Goede Hoop), want dat klonk beter en minder eng.

Jan van Riebeeck stichtte twee forten: Fort Kaap de Goede Hoop en Fort Duijnhoop. Hij kwam niet alleen. Er waren negentig andere mensen meegekomen, onder wie acht vrouwen. Hij legde tuinen aan om groente en fruit te verbouwen voor de bemanning van de VOC-schepen. Maar er braken in de forten ook ziekten en hongersnood uit.

BRONNENBLAD 5

De aankomst van Jan van Riebeeck, door: Charles Bell (ca. 1850)

De Nederlanders voerden ruilhandel met de Khoi, die daar leefden. De Nederlanders ruilden bijvoorbeeld tabak voor vee. Van Riebeeck vroeg de VOC of hij slaafgemaakten kon krijgen om te werken op het land. Deze werden uit Indonesië en Madagaskar naar Zuid-Afrika gebracht.

De eerste grote groep slaafgemaakten kwam in 1658 aan. 228 slaafgemaakten uit Dahomey (het huidige Benin in West-Afrika) en 174 uit Angola, die de Nederlanders hadden gestolen van de Portugezen. Het waren voornamelijk kinderen. Dit was het begin van de slavenhandel en slavernij in de Kaapkolonie.

KROTOA

Een jong Khoi meisje, Krotoa, woonde in het huis van Jan van Riebeeck en zijn vrouw. Zij moest helpen met het huishouden en werd door de Nederlanders Eva genoemd. Ze leerde Nederlands en Portugees en werd vertaler voor Van Riebeeck. Zij hielp met de onderhandelingen met de Khoi en bemiddelde bij conflicten.

Ze trouwde met een Deense chirurgijn (dokter) met wie zij ook kinderen kreeg. Maar hun huwelijk werd niet geaccepteerd door de maatschappij. Na de dood van haar man ging het heel slecht met Krotoa, ze werd zelfs gevangengezet in een afschuwelijke gevangenis op Robbeneiland.

De Nederlanders spraken lang heel negatief over Krotoa, omdat zij de Khoi niet als een ontwikkeld volk wilden laten overkomen. Maar ook haar eigen volk vertrouwde haar niet, door haar samenwerking met de Nederlanders. Krotoa overleed op 29 juli 1674 in gevangenschap. Jan van Riebeeck bleef in de Kaap tot 1662, daarna vertrok hij naar Indonesië en werd hij gouverneur van Nederlands-Malakka, dat nu Maleisië is.

Krotoa, door: Thenjiwe Niki Nkosi (2016)

BRONNENBLAD 5

Jan van Riebeeck, door: anoniem (1660)

SLAVERNIJ IN ZUID-AFRIKA (DE KAAPKOLONIE)

In 1670 besloot de VOC de Kaapkolonie uit te breiden: er kwamen Europeanen, vooral uit Nederland, maar ook uit Duitsland, Frankrijk, Schotland en andere landen. Deze nieuwkomers wilden het land om de vestiging heen gebruiken en vernietigden daarvoor een groot deel de cultuur van de Khoi en de San. De Khoi en San werden vermoord, kwamen om in oorlogen die de Europeanen begonnen, of stierven aan besmettelijke ziekten die de Europeanen hadden meegenomen.

Tussen 1658 en 1834 werden er zeker 63.000 slaafgemaakten naar de Kaapkolonie verscheept. De slaafgemaakten werden bij aankomst naar het slavenverblijf ('Slave Lodge' genoemd) in Kaapstad gebracht. Soms zaten slaafgemaakten met zeshonderd mensen tegelijk in een kleine ruimte. The slave lodge is een van de oudste gebouwen in Kaapstad en werd gebruikt om slaafgemaakten op te sluiten tot zij werden verkocht.

Dertig procent van de mensen in de Slave Lodge stierf door de verschrikkelijke leefomstandigheden. Veertig procent van de slaafgemaakten bleef in Kaapstad; zij bouwden wegen, forten en andere gebouwen of moesten in huizen werken als huishoudster, kindermisje of naaister. De andere slaafgemaakten werden naar het binnenland gestuurd om te werken op het land.

De VOC verkocht ook slaafgemaakten aan wie vrije burgers werden genoemd: mensen die niet in dienst waren van de VOC. Op een gegeven moment waren er meer slaafgemaakten dan kolonisten. De

Kaart van Zuid-Afrika die de uitbreiding van de Kaapkolonie laat zien, bron: Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren

Een model van de 'Slave Lodge', door: Peter Laponder, bron: Iziko Museums of South Africa (1999)

VOC en de andere kolonisten waren hierdoor bang voor opstanden. De slaafgemaakten kregen afschuwelijke straffen zoals zweepslagen, **radbraken**, verminking en brandmerking of zij kregen zelfs de doodstraf, die op afschuwelijke manieren werd uitgevoerd.

Twee keer zijn slaafgemaakten op een georganiseerde manier in opstand gekomen. In 1808 kwamen driehonderd slaafgemaakten en Khoi in opstand vlakbij Kaapstad. Deze opstand werd neergeslagen. De tweede keer was in 1825. De Kaapse slaafgemaakte met de naam Galant vermoordde met hulp van elf andere slaafgemaakten zijn eigenaar en twee anderen. Uiteindelijk werd Galant opgepakt en ter dood veroordeeld.

DE KOMST VAN DE BRITTEN

In 1806 kwam de Kaap in bezit van de Britten. De Nederlandse kolonisten, bekend als de Boeren of Afrikaners, vertrokken uit de Kaapkolonie. Zij weigerden onder Brits bestuur te leven. Dit vertrek van de Boeren wordt de 'Grote Trek' genoemd.

De Boeren stichtten **onafhankelijke republieken** (zelfstandig gebieden) op plekken waar al Zwarte mensen woonden. De eerste republiek was Natalia. In deze periode waren er de Boerenoorlogen, tussen de Boeren en de Britten. Nadat Natalia tijdens een van de Boerenoorlogen werd veroverd door de Britten, trokken de Boeren verder en stichtten ze de republieken Oranje Vrijstaat en Transvaal. Transvaal werd ook door de Britten ingenomen. Uiteindelijk verloren de Boeren hun onafhankelijke republieken.

BRONNENBLAD 5

Boeren die hun kamp opslaan tijdens de Grote Trek, door: Samuel Daniell (ca. 1804)

Oogsttafereel, door: anoniem, bron: National Library of South Africa (ca. 1700)

Certificaat van de Nasionale Party, met links Barry Hertzog, de oprichter, en rechts Hendrik Verwoerd, de belangrijkste vormgever van het apartheidssysteem in Zuid-Afrika (ca. 1943)

ZUID-AFRIKA- NA DE SLAVENHANDEL EN SLAVERNIJ

Op 1 december 1834 werd de slavernij in Zuid-Afrika door de Britten afgeschaft. Er kwam in 1856 een ander systeem voor in de plaats, de Masters and Servants Act, een wet om vast te leggen hoe de de bazen of 'meesters' en de 'bedienden' met elkaar omgingen. Zo bleven de witte kolonisten nog steeds de baas. Ook de Boeren (Afrikaners), afstammelingen van Nederlandse kolonisten, bleven de Zwarte bevolking als slaven behandelen.

In 1914 richtten Afrikaners de Nasionale Party op, waarmee ze in 1924 voor het eerst in de regering zaten. Er kwamen steeds meer 'rassenwetten'. Zwarte Zuid-Afrikanen hadden geen stemrecht meer, hun land werd afgenomen en ze mochten alleen nog maar in bepaalde gebieden wonen.

Vanaf 1948 werd onder leiding van premier Verwoerd de apartheid ingevoerd. De Zwarte bevolking werd helemaal gescheiden van de witte bevolking. In de 'rassenscheiding' stond de Zwarte bevolking helemaal onderaan, daarboven stonden de 'kleurlingen' (mensen van gemengde afkomst), daarboven stonden de Aziaten (door hun economische status) en helemaal bovenaan stond de witte bevolking. Gemengde huwelijken werden verboden. Onderwijs werd gescheiden, wat in de praktijk betekende dat de Zwarte bevolking slecht onderwijs kreeg omdat daar heel weinig geld aan werd besteed. Zwarte en witte mensen mochten niet bij elkaar in de buurt wonen of samenwerken. Winkels, parken, openbaar vervoer, alles was gescheiden. Je mocht zelfs geen bezoek ontvangen van een andere bevolkingsgroep. Er waren honderden wetten om de bevolking van elkaar te scheiden.

Bekijk de filmpjes voor meer informatie.

Filmpje 1: Zuid-Afrika: Slavernij - Het Klokhuis

<https://www.hetklokhuis.nl/tv-uitzending/4090/Zuid-Afrika-Slavernij>

Filmpje 2: South Africa's ancient lost city of Kweneng rediscovered by lasers - BBC

<https://www.bbc.com/news/av/world-africa-45836912>

Filmpje 3: Een razendsnelle geschiedenis van Zuid-Afrika #1 - NTR

<https://www.youtube.com/watch?v=KgL2SmsY-8c>

Filmpje 4: Goede Hoop (serie - aflevering 1: De Kaap; aflevering 2: Een kolonie en aflevering 7: Regenboognatie) - NTR

<https://archieff.ntr.nl/goedehoop/index.html>

Filmpje 5: de apartheid in Zuid-Afrika (Schooltv):

<https://schooltv.nl/video/apartheid-in-zuid-afrika-rassenscheiding-van-blank-en-zwart/>

BRONNENBLAD 5

Protest voor het algemeen openstellen van stranden, foto: Zubeida Vallie (jaren '80)

Opstand van de jeugd in Soweto, foto: Getty Images (1976)

Nelson Mandela in Amsterdam, foto: ANP (1990)

Mandela

Het ANC (African National Congress), een politieke partij en beweging, was de belangrijkste tegenstander van de apartheid. Een van de leiders van het ANC was Nelson Mandela. Mandela was een advocaat en kwam op voor de mensenrechten van de Zwarte Zuid-Afrikanen. In 1963 kreeg hij een levenslange gevangenisstraf voor zijn verzet tegen de apartheid. Zijn vrouw Winnie Mandela en anderen zetten de strijd voort, terwijl Nelson Mandela gevangen zat. Naast Nelson Mandela en Winnie Mandela waren er nog veel meer mensen die streden tegen apartheid, zoals Steve Biko, Robert Sobukwe, Rita Ndzanga en vele anderen.

Bloedbad Sharpeville

Op 21 maart 1960 vond er een bloedbad plaats in Sharpeville. 7000 Zwarte demonstranten protesteerden tegen de pasjeswetten. Die hielden in dat iedere Zwarte Zuid-Afrikaan altijd een pasje bij zich moest dragen en laten zien. Zonder dat pasje mochten zij niet reizen. Tijdens de demonstratie schoot de politie op de demonstranten. Er vielen 69 doden en er waren bijna 200 gewonden. Naar aanleiding van het bloedbad is 21 maart in 1966 uitgeroepen tot de Internationale Dag tegen Racisme en Discriminatie. 21 maart is een belangrijke herdenkingsdag in Zuid-Afrika. Ook in Nederland en andere landen op de wereld worden op deze dag jaarlijks activiteiten en demonstraties tegen racisme en discriminatie georganiseerd.

In 1976 was er een scholierenprotest toen het Afrikaans als verplichte taal werd ingevoerd. Er werd door de politie weer hard ingegrepen met veel geweld, waardoor veel doden vielen.

Na jaren verzet van de Zwarte bevolking in Zuid Afrika, economische boycots vanuit het buitenland en aanslagen (onder andere in Nederland) op bedrijven die samenwerkten met de Zuid-Afrikaanse regering, begon de afschaffing van de apartheid.

Nelson Mandela werd in 1990 vrijgelaten, na 27 jaar vastgezet te hebben op Robbeneiland. Vier jaar later, in 1994 waren de eerste verkiezingen. Nelson Mandela werd toen de eerste Zwarte president van Zuid-Afrika. In 1993 kreeg Mandela de Nobelprijs voor de Vrede voor zijn inzet voor het vreedzame einde van het apartheidsregime en voor zijn bijdrage aan een nieuw democratisch Zuid-Afrika.

In Zuid-Afrika is er nog geen herdenking van het slavernijverleden. Door de periode van apartheid die na de slavernij kwam, was er lang geen aandacht voor die periode, maar dit is aan het veranderen.

DESMONDS WEETJES... VER WEG EN DICHTBIJ

1

In Amsterdam vind je de Hortus Botanicus (botanische tuin). Daar is de Zuid-Afrika-collectie te zien. Sinds het einde van de 17e eeuw nam de VOC planten mee uit de Kaap naar de Hortus. Veel planten die nu in onze huiskamers staan komen oorspronkelijk uit Zuid-Afrika, zoals bijvoorbeeld de geranium.

2

Nelson Mandela wilde eerst niet naar Nederland komen omdat de Nederlandse regering hem in de jaren 1960 nog een terrorist noemde en weinig tot niets deed in de strijd tegen apartheid. Uiteindelijk heeft minister-president Wim Kok hem over kunnen halen om toch te komen. In 2002 was hij ook eregast bij het huwelijk van Koning Willem Alexander en koningin Máxima.

3

Barry Hertzog richtte in 1914 de Nasionale Party op. Hij begon met het strenger toepassen van wetten die witte, gekleurde en zwarte Zuid-Afrikanen van elkaar scheidden.

Hendrik Verwoerd, geboren in Amsterdam en vanaf 1950 de minister van inheemse zaken van de Nasionale Party, bedacht het systeem van apartheid. In 1958 werd hij premier.

Frederik Willem de Klerk, president van Zuid-Afrika van 1989 tot 1994 en leider van de Nasionale Party van 1989 tot 1997. Onder zijn presidentschap werd Mandela vrijgelaten en de apartheid afgeschaft.

4

In twaalf steden in Nederland vind je Transvaalbuurten. Deze buurten zijn vernoemd naar Transvaal in Zuid-Afrika. Dit was de onafhankelijke Republiek van de Nederlandse kolonisten, ook wel de Boeren (Afrikaners) genoemd.

In twee steden vind je Afrikaanderbuurten. In deze buurten zijn straten vernoemd naar mensen, gebeurtenissen en plaatsen van de onafhankelijke Boerenrepublieken in Zuid Afrika.

5

Op 16 juni 1990, ruim vier maanden na zijn vrijlating, bezochten Nelson Mandela en zijn vrouw Winnie Mandela Amsterdam.

6

Vanaf de jaren 1950 vertrokken Nederlanders die hier weinig kans hadden op werk naar Zuid-Afrika om een nieuw leven te beginnen.

7

Er zijn in Zuid-Afrika door de kolonisatie van de Nederlanders verschillende plaatsnamen die ook in Nederland voorkomen, zoals: Alkmaar, Amsterdam, Delft, Amersfoort, Dordrecht, Ermelo, Gouda, Haarlem, Middelburg, Utrecht en Marken.

KENNISMAKEN EN
INTRODUCTIE OP
RACISME
HET CONTINENT
AFRIKA
SURINAME EN
CURAÇAO
INDONESIË
ZUID-AFRIKA: KAAP
DE GOEDE HOOP
TERUG NAAR HET
HEDEN. EN NU?

BRONNENBLAD 6

Ontwerptekening voor paneel de Hulde van de Koloniën voor de Gouden Koets, door: Nicolaas van der Waay, bron: Stadsarchief Amsterdam (1898)

DE AFSCHAFFING VAN SLAVENHANDEL EN SLAVERNIJ

In 1814 werd de handel in slaafgemaakte mensen officieel afgeschaft. Maar de handel ging in Suriname, op Curaçao en de andere eilanden en in Indonesië gewoon door. Soms stiekem maar ook terwijl de Nederlandse overheid ervan afwist en er niets tegen deed.

De slavenhandel was afgeschaft, maar de slavernij nog niet, hoewel mensen zich hiervoor inzetten. Het duurde lang voordat slavernij overal was afgeschaft. Maar echt vrij en zelfstandig zoals vóór de slavernij waren de voormalige slaafgemaakten niet.

EEN LANGE GESCHIEDENIS MET GROTE GEVOLGEN

De slavenhandel en slavernij duurde 300 jaar in Suriname, op Curaçao en de andere eilanden en in Zuid-Afrika, en 400 jaar in Indonesië. Het gaat om miljoenen mensen die werden gekocht, ontvoerd, verkocht en in slavernij werden geboren.

De slavernij stopte, maar het systeem van ongelijkheid ging door (ook bekend als de **doorwerking**) en is vandaag nog steeds te voelen. Dit komt doordat Nederland de landen bleef koloniseren en geen spijt toonde voor de slavernij. Ook discriminatie ging door en op veel plaatsen bleven witte mensen aan de macht. In Suriname en op de Caribische eilanden leerden leerlingen op school wel over Nederland, maar helemaal niet over de geschiedenis van hun eigen land en de mensen die er (nu) wonen. In Nederland werd niet over de gevolgen van slavernij voor de mensen in die landen gesproken. Er werd niet gezorgd voor de slachtoffers die alles hadden verloren door de slavernij. Tijdens de slavernij hadden de slaafgemaakten niets en na de afschaffing zaten ze zonder geld en onderwijs. Ook nu nog weten velen nakomelingen van tot slaafgemaakten niet waar hun voorouders precies vandaan kwamen in Afrika.

HEEL NEDERLAND PROFITEERDE VAN DE SLAVERNIJ

Het waren vooral rijke Nederlanders die zich bezighielden met slavenhandel en slavernij maar de meeste mensen in Nederland hadden er voordeel van. Het leverde bijvoorbeeld werk op. Zo kwamen de matrozen en soldaten op de slavenhandelschepen uit alle hoeken van Nederland. En iedereen in Nederland kon op een gegeven moment bijvoorbeeld suiker kopen omdat het zo goedkoop was geworden door de slavenarbeid. Met andere **grondstoffen** uit de koloniën (zoals katoen) kwam de industrie in Europa steeds meer op gang waardoor de welvaart in Europa toenam.

HET KONINGSHUIS

De koninklijke familie heeft een deel van haar rijkdom te danken aan slavernij, slavenhandel en het uitbuiten van de kolonies. Voor 1814 was Nederland nog geen koninkrijk. Er was toen geen koning maar een stadhouder. Stadhouders Willem IV en Willem V waren na elkaar de baas van de WIC. De eerste koning der Nederlanden, Willem I, wilde de slavenhandel en slavernij liever niet afschaffen: dat zou namelijk geld kosten. Toen hij tot koning werd gekroond in 1814 verbood hij onder druk van de Engelsen de slavenhandel. Maar deze handel ging illegaal door. Ook in Indonesië ging de slavenhandel door.

Koning Willem I heeft in 1824 de Nederlandse Handelsmaatschappij (NHM) opgericht, de opvolger van de VOC. Willem I verdiende veel geld in Indonesië met het volgende:

- Opium (een soort drugs)
- Het **cultuurstelsel** waarbij boeren hun producten voor een groot deel moesten afstaan aan de Nederlandse overheid
- De verkoop van textiel
- belastinggeld: hiermee liet Nederland bijvoorbeeld spoorwegen aanleggen.

Ook de opvolger van Willem I, koning Willem II luisterde niet naar de oproep om slavernij af te schaffen, zelfs niet nadat Frankrijk en Engeland dat wel hadden gedaan. Toen steeds meer Nederlanders het Amerikaanse boek 'De Hut van Oom Tom' lazen, nam de weerstand tegen de slavernij toe. Het was uiteindelijk Willem III die in 1863 zijn handtekening zette onder de wet die de slavernij afschafte.

Als we denken aan het koningshuis, kun je ook denken aan de Gouden Koets. Op de zijkant van de Gouden Koets is een goed voorbeeld te zien van de manier waarop de witte Europeanen de mensen uit de koloniën zagen. De koets was een geschenk van de Amsterdamse bevolking aan koningin Wilhelmina in 1898. Daarop kun je Zwarte slaafgemaakten en andere mensen uit de koloniën zien in een minderwaardige positie: zij zijn naakt, doen zwaar werk en knielen. Er is daarom veel discussie over de vraag of de koets nog gebruikt moet worden door het Koninklijk Huis of in een museum moet staan.

BRONNENBLAD 6

Koning Willem-Alexander en koningin Máxima stappen in de Gouden Koets, foto: ANP (2015)

Herdenking van de slavernij bij het Nationaal monument slavernijverleden tijdens Ketikoti, foto: Luciano de Boterman: NLWB (2022)

Jaarlijkse demonstratie op 21 maart, de Internationale Dag tegen Racisme en Discriminatie, foto: ANP (2019)

HERDENKEN EN VIEREN

Sinds de afschaffing van de slavernij zetten met name Zwarte mensen zich in voor de volledige erkenning van het slavernijverleden. En niet zonder succes, sinds 2000 zien we steeds meer bewustwording en veranderingen in Nederland. Op 1 juli is in Nederland de nationale herdenking van het slavernijverleden in het Oosterpark in Amsterdam. Daar staat sinds 2002 het Nationaal Monument Slavernijverleden. Ook op andere plekken in Nederland wordt de slavernij herdacht en de afschaffing ervan gevierd.

In 2021 heeft burgemeester Femke Halsema van Amsterdam haar excuses gemaakt voor de rol van Amsterdam in de slavenhandel en slavernij. Dit was bijzonder omdat niet eerder excuses waren gemaakt door de overheid of andere gemeenten in Nederland. Nakomelingen van slaafgemaakten wilden ook excuses van de Nederlandse overheid en willen 1 juli uitroepen tot nationale herdenkings- en feestdag. Een petitie daarover van Stichting Nederland Wordt Beter in samenwerking met radiostation FunX en The Black Archives haalde binnen tien dagen 60.000 handtekeningen op. De drie organisaties krijgen steun van het Adviescollege Dialooggroep Slavernijverleden, dat is opgericht door de overheid. Op 1 juli 2021 presenteerde het Adviescollege het rapport 'Keten van het verleden' en schrijft ze onder andere het volgende: "Namens de regering moet de minister-president excuses aanbieden en de bereidheid uitspreken het historisch onrecht te herstellen door bijvoorbeeld racisme en discriminatie tegen te gaan." (Het Parool)

Op 19 december 2022 bood premier Mark Rutte officieel excuses aan voor de rol van de overheid in de trans-Atlantische slavernij en slavenhandel. Tijdens zijn speech gebruikte de minister-president de woorden van kunstenaar Serana Angelista: "Achter het slavernijverleden staat geen punt, maar een komma."

SAMEN TEGEN SLAVERNIJ EN RACISME

De afschaffing van de slavernij is eigenlijk nog niet zo heel lang geleden. En verschillende systemen die wat daarna werden gebruikt om Zwarte mensen en andere mensen met een donkere huidskleur te onderdrukken is nog minder lang geleden, zoals het cultuurstelsel, apartheid, staatstoezicht, contractarbeid. Niet-witte mensen werden heel lang als product en als minderwaardig gezien en helaas gebeurt dit laatste nog steeds. Want ook al is de slavernij afgeschaft en zijn de vroegere koloniën nu onafhankelijk, negatieve ideeën over bepaalde bevolkingsgroepen zijn daarmee niet veranderd.

In Nederland wonen mensen die afkomstig zijn uit alle voormalige koloniën. Deze mensen krijgen te maken met vooroordelen en racisme. Het idee dat witte mensen beter zijn dan alle andere mensen op de wereld werd een lange tijd door veel mensen als waarheid gezien. Ook nu zijn er nog mensen die zo denken en er ook naar handelen.

Natuurlijk waren er ook witte mensen die dit niet geloofden en in opstand kwamen tegen discriminatie. En tegenwoordig staan er steeds meer witte mensen op om te strijden tegen racisme en discriminatie. Maar het probleem met racisme is dat je het niet altijd herkent, terwijl het overal aanwezig kan zijn. Bijvoorbeeld in zogenaamde grapjes, in pesten en in buitensluiten.

Racisme is een onderdeel van onze maatschappij. Dat noemen we institutioneel racisme: racisme dat onderdeel is geworden van officiële organisaties of instituten. Voorbeelden hiervan zijn dat mensen met een niet-Nederlandse afkomst vaker worden gecontroleerd door de politie, dat ze minder makkelijk een huis kunnen kopen of een baan of stageplaats kunnen vinden. Of dat je deze groep mensen veel minder ziet in de politiek en in (kinder)boeken en dat er vaak een negatief beeld van Zwarte mensen in de media te zien is. In de sportwereld worden voetballers bijvoorbeeld racistisch uitgescholden

BRONNENBLAD 6

en in musea zie je niet vaak afbeeldingen van Zwarte mensen op een positieve manier. Ook maken kinderen nog te vaak discriminatie en vooroordelen mee op school op basis van bijvoorbeeld huidskleur, religie of andere kenmerken.

Gelukkig zijn er ook veel mensen die het anders willen. Zwarte mensen, witte mensen en alles ertussenin: zij strijden samen tegen racisme, discriminatie en vooroordelen. Samen willen ze verandering in Nederland.

Mensen hebben zich altijd uitgesproken tegen discriminatie en het slavernijverleden en dit gebeurt steeds meer. In de volgende filmpjes komen verschillende generaties aan het woord.

Bekijk de filmpjes voor meer informatie.

Filmpje 1: Gerda Harvertong spreekt zich in Sesamstraat uit tegen Zwarte Piet (1987)

<https://www.youtube.com/watch?v=rTecnDPF4pc>

Filmpje 2: Gya - Hanky Panky (2021)

<https://www.youtube.com/watch?v=Tbft5sfpeHc&t=8s>

Filmpje 3: Bij1-Kamerlid vertelt in de Tweede Kamer over haar familiegeschiedenis (2021)

<https://www.youtube.com/watch?v=czrOdd2NFI4>.

WEETJES VAN DE VRIENDEN

1

21 maart is de Internationale Dag tegen Racisme en Discriminatie. In de week voor 21 maart zijn er veel activiteiten en bijeenkomsten en op 21 maart is er een demonstratie.

2

Slavernij bestaat nog steeds. Kijk maar eens naar de afleveringen 'Kinderen', 'Steen' en 'Vuilnis' van het programma De Slavernij (Schooltv):
<https://schooltv.nl/programma/de-slavernij-junior/>

3

In het Tropenmuseum in Amsterdam is een vaste tentoonstelling over het slavernijverleden. Misschien kun je die een keer bezoeken. Het heeft de naam Heden van het slavernijverleden.

4

Wil je meer weten over kinderrechten kijk dan eens naar de serie Mensjesrechten (Schooltv):
<https://www.zapp.nl/programmas/mensjesrechten/gemist>

5

25 maart is Internationale Herdenkingsdag van de Slachtoffers van Slavernij en de Trans-Atlantische Slavenhandel.

Het is ook een dag om het bewustzijn over de gevaren van racisme en vooroordelen te vergroten.

6

Boekentips:

1. Het geheim van de voetbalheld. Gerard van Gemert
2. Franklin, een Nederlands bevrijdingsverhaal. Marga Altena
3. Quaco, leven in slavernij. Ineke Mok
4. De Indische vlieger. Theo Engelen
5. De strijd van Dasar. Peter Vervloed
6. Rood kleurde de rivier. Peter Vervloed
7. Wij slaven van Suriname (in makkelijke taal). Anton de Kom
8. Ik ben geen racist. Per Nilson
9. Jouw kleur, mijn kleur. Mylo Freeman

7

Welk weetje wil jij toevoegen voor de vrienden? Schrijf jouw weetje op.

NOTITIES

nederland wordt beter.

